

LLUC

gener-febrer 84

n.º 713

200 pts.

1984 ENTRE LA UTOPIA I EL FUTUR

Si els seus estalvis són petits, raó de més per beneficiar-se del nostre servei "ESTALVI TERCERA EDAT". Tindrà la confiança d'un bon banc i traurà un bon rendiment dels seus diners.

Per a nosaltres, la Tercera Edat és la primera. I ho demostrarem cada dia.

ESTALVI TERCERA EDAT
Un estalvi de primera

Per poc que hi posi, en traurà molt.

LLUC

Revista bimestral
ANY LXIV

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
Ciutat de Mallorca

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 22 32 99
Palma

Director:

Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat:

Ramon Ballester i Vives

Caps de Redacció:

Josep M. Llompert
Pere Llabrés i Martorell

Secretari de Redacció:

Antoni Quintana

Consell de Redacció:

Gabriel Janer Manilla
Antoni Nadal
Josep Noguerol
Joan Oliver
Gaspar Valero
Priam Villalonga

Subscripció: 960 ptes. anuals
Estranger: 1.150 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 200 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix:

taller gràfic ramon

Balmes, 39 - Tel. 25 44 32
Palma

Dipòsit legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N.: 0211-092X

sumari

Pàg.

- 2 **EDITORIAL: A Joan Miró, gratitud i homenatge.** El dia de Nadal proppassat moria a Ciutat el gran artista i exemplar patriota. **LLUC** que com a homenatge ja li dedicà el seu n.º 680 recorda, en la primera plana, el seu exemple i llegat.
- 3 **DOSSIER: 1984, entre la utopia i el futur.** Presentació del «Dossier» i encapçalament per al nou any de la nostra revista.
- 4 **1983: un balanç anticipat.** Escriu l'economista Miquel Alenyar que repassa l'activitat econòmica de les Illes durant l'any que just ara s'és acabat.
- 8 Antoni Bennàssar ens presenta el balanç universitari: **Universitat i societat.**
- 10 Xavier Pastor, ecologista, tracta de la seva matèria durant l'any que és finit: **1983: L'ecologisme una força que creix.**
- 14 Antoni Nadal ens presenta la **Crònica política de 1983.**
- 18 Biel Mesquida: **Jordi Arthur Orwell Blair, amic Jordi, amb la passió d'una fera de zoològic ensinistrada per l'estat de les coses, t'envii aquesta lletra a les esbucades cases POUM perquè t'entretenguis amb notícies d'un planeta deseticat, lluny d'on tu el somniares.**
- 19 Clou aquest «Dossier» el balanç de l'**ESGLÉSIA NOSTRA**, que fa el rector de Montuiri, Bartomeu Tauler: **Balanç '83 - Utopia '84.**
- 22 **Joan Miró, l'Obra Cultural Balear i la correspondència de joventut entre Miró i Bartomeu Ferrà.** Joan Oliver escriu aquest interessant article amb dades inèdites i recordant el que Miró va fer per l'OBRA CULTURAL.
- 26 «La Caixa» ha organitzat el **Primer Festival de Cinema Científic i Cultural.** Vegeu-ne la presentació i el programa del 14 al 17 de febrer.
- 28 Aquest número de **LLUC** obre una nova secció: **MEDITERRÀNIA AVUI.** Josep Noguerol hi escriu el primer article.
- 30 Pere Llofriu, en la secció de **DEFENSA DE LA NATURA**, ha tingut el graciós i escaient acudit de traslladar-nos anys envant, si els problemes ecològics continuen igual a Mallorca. **L'esclatada** és un poema irònic inspirat en «La colcada» de Pere d'Alcàntara Penya.
- 32 Guiem Daviu Vich ens ofereix la traducció d'un conte txec, obra de M. Macourka Pohadky: **Na Catalina i es seu jersey vermell i gruixat.**
- 33 Vicenç Jasso i Catalina Torrens ens han tornat enviar una interessant col·laboració sobre l'estudi de les nostres Rondaies: **Funció educativa de l'eidos. Aproximació a la ideologia del poble de les «Rondaies Mallorquines».**
- 37 **L'àguila peixetera a les Rondaies Mallorquines**, per Miquel Rayó Ferrer.
- 40 **ELEMENTS DE LA SOCIETAT PRETURÍSTICA (V). El Cinema.** Un bon article històric de Catalina Aguiló.
- 43 Pere Estelrich i Massutí escriu **sobre «Vetlades d'antany», un nou disc de «Música nostra».**
- 44 **La participació de Mallorca, en la Fundació per la Pau.**

editorial

A Joan Miró, gratitud i homenatge

Una vida llarga i plena, la de Joan Miró, es va extingir el dia de Nadal de l'any passat. Joan Miró arriba a l'altre món amb les mans plenes de treballs i de mereixements. No cal destacar la importància que la seva obra i la seva personalitat tenen a dins la història de l'art contemporani. Joan Miró és una d'aquelles fites que assenyalen el descobriment d'horitzons inèdits dins el terreny de l'expressió plàstica.

Voldríem, tanmateix, posar de relleu l'alt exemple de fidelitat i de civisme que ens ha donat al llarg de la seva vida. Joan Miró va assolir la universalitat tenint ben fermes els peus en la terra del seu país. Alguna vegada va dir que li agradava pintar descalç per tal de fer-ho en contacte amb la seva terra. Ha estat aprofundint dins el fet cultural dels Països Catalans, tant a nivell de cultura tradicional popular, com a nivell d'alta creació, que el gran mestre desaparegut va explicar al món la seva lliçó. A Joan Miró li podríem aplicar allò que es va dir de Molière que, a còpia de

ser profundament francès havia esdevingut universal, mentre que Corneille i Racine, a còpia de ser universals, havien esdevingut profundament francesos.

L'OBRA CULTURAL BALEAR tenia En Joan Miró entre els seus socis predilectes. No va negar mai cap dels serveis que se li demanaren, i quan va fer a la nostra associació l'obsequi d'un cartell i 50 litografies, es va limitar a respondre a les manifestacions de gratitud que no calia agrair res, que era la seva obligació com a ciutadà.

L'OBRA CULTURAL BALEAR, que amb mínima correspondència, va dedicar a Joan Miró la seva biblioteca especialitzada en temes pedagògics, i la REVISTA LLUC volem testimoniar a través d'aquestes ratlles d'urgència el nostre homenatge i el nostre agraïment a qui va ser un dels artistes més importants del nostre temps i un ciutadà modèlic dels nostres països.

DOSSIER:

1984, entre la utopia i el futur

Habitualment ha existit una connexió entre valors ideals i realitat efectiva, encara que ara pareix com si els nostres plans se situassin més enfora que mai de nosaltres i no hi ha manera d'enllaçar idea i realitat. Qualsevol iniciativa per reunir-los de bell nou passa per un coneixement profund del present.

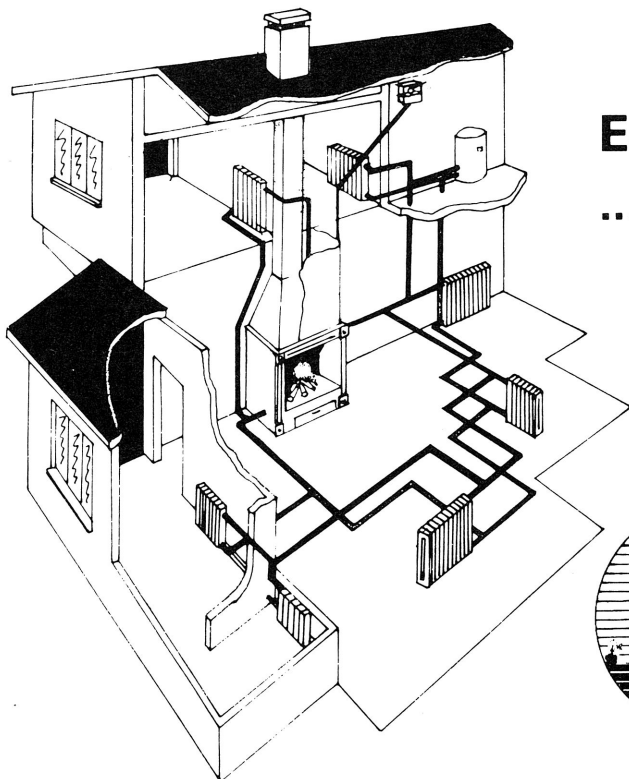
Amb aquest ànim i tot entrant dins aquest any 1984 a la redacció d'aquesta Revista se'ns ha ocorregut convidar alguna gent a parlar sobre el futur, i ho hem fet pensant en la novel·la d'Orwell i aprofitant que no som massa enfora d'aquell ordenat i controlat 1984 que imaginà l'autor de «Tribute to Catalonia».

La tria de col·laboradors s'ha fet amb criteris de diversitat però amb un eix comú: nosaltres i el nostre temps. Cadascun d'ells parla des de la seva òptica del que pot ser el canvi 1983-84 i certament es poden equivocar. Evidentment el futur hauria de ser com cadascun de nosaltres volgués, però això és una utopia i la majoria dels nostres articulistes no són precisament professionals del somni.

Qui pot parlar bé i agosaradament de la utopia són, normalment, els literats. Citem com exemples Lewis Carrol, Tolkien, Sciazia, Pedrolo, Perucho, ...i ho han pogut fer perquè s'han servit de la imaginació.

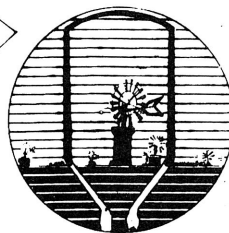
Els nostres col·laboradors no entreguen ni un receptari ni un manual de funcionament. Simplement ens donen la seva capacitat analítica i/o creativa. Això és el millor que ens poden oferir des de plantejaments de sinceritat. En definitiva a tots ens agrada sentir que la nostra acció —o millor la nostra actitud— pot servir en aquest món.

En un altre ordre, aquest número vos presenta algunes innovacions. Noves seccions com la que es refereix a la mediterraneïtat. També tractarem de mantenir una secció literària que inclogui aspectes de creació com pot ser el conte que s'ha traduït del txec.

ESCALFAU TOTA LA CASA... ...TORRANT UN BOTIFARRÓ

- Tenim escalfapanxes que alhora són calderes per a calefacció central.
- Col·lectors solars: 150 l/dia d'aigua calenta.
- Molins de vent per fer corrent.
- Plaques solars = Electricitat de franc.

GASPAR MOREY

ENERGIES ALTERNATIVES
Carrer dels Oms, 3. Tel. 22 33 05.
CIUTAT

ANOMENAU AQUEST ANUNCI
I VOS FAREM PREU D'AMIC

1983: un balanç anticipat ⁽¹⁾

per Miquel Alenyar

Posats a fer un balanç de l'exercici 1983 a les illes, podríem començar dient que el 1983 ha estat un any d'expansió de l'activitat econòmica i que aquesta expansió ha estat escassa per tal com s'ha vist limitada per l'ampliació del dèficit comercial de la regió.

L'any 1982 va ser un any d'una considerable expansió econòmica (2) que es va basar en una forta ampliació de la demanda interna regional en els seus tres vessants principals: el consum dels residents, el consum dels no residents i la inversió.

La demanda de consum dels residents va augmentar més d'un quatre per cent enfront d'una ampliació de solament un 0'6 per cent en el conjunt espanyol. A les Balears la taxa de creixement del consum privat va ser l'any 1982 set vegades més gran que la de tota Espanya. La demanda de consum de les famílies no residents va augmentar d'un deu per cent (9'61 %) i la demanda d'inversió bruta va créixer un 5'55 per cent. Tot plegat la demanda a les illes es va ampliar el 1982 més d'un set per cent en termes reals.

La forta pulsació de la demanda a les Balears l'any 1982 va provocar un augment global del PIB igual a un 3'55 per cent i un augment del 17 % del dèficit comercial regional. Sense l'esmentada ampliació del dèficit comercial, equivalent a una creixent apel·lació de l'economia illenca a la importació de béns, l'increment real de l'activitat econòmica interior

hagués pogut ésser considerablement més gran. L'ampliació del dèficit comercial va limitar, per tant, a un tres i mig per cent l'expansió econòmica regional.

El 1983 les coses han esdevingut d'una manera semblant, però a una escala més reduïda. Efectivament, la demanda interior s'ha ampliat també en els seus tres components fonamentals. Més concretament, la demanda de consum dels residents, segons els indicadors disponibles, ha seguit augmentant a una taxa elevada, que s'ha basat en l'ampliació de l'excedent empresarial, en l'augment de les rendes no salarials i en l'augment real d'algunes rendes salarials. Un dels indicadors de l'expansió del consum privat l'any 1983 ve donat per l'evolució de les vendes d'automòbils. La matriculació de vehicles de totes les castes entre gener i juliol va passar de 14.500 el 1982 a 16.000 el 1983, amb un increment de més del deu per cent.

La demanda de consum dels no residents o demanda turística s'ha mantingut en un nivell molt semblant al de l'any anterior, amb una tendència a augmentar lleugerament. Avui hom disposa ja de les dades suficients per poder afirmar que l'any turístic del 1983 no ha estat, pel que fa a activitat econòmica, inferior a l'any 1982. Les entrades de viatgers en vols xàrter en el període gener/setembre de l'any que som sobre el mateix període del 1982 presenten un augment d'un u

LLUC

Bolletí

de

subscripció

NOM

DIRECCIÓ

POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1984 Pagarà l'import (960 pts.) (estranger 1.150 pts.)

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... per un rebut domiciliat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

per cent. De totes maneres aquesta referència s'ha de matisar tenint en compte la baixa del turisme espanyol, la possible reducció —petita en tot cas— de l'estada hotelera mitjana i l'ampliació, no molt gran però positiva, de la producció de serveis d'allotjament no hotelier i de la demanda turística complementària. Altrament no es pot deixar de dir que la cojuntura turística d'Eivissa va ser relativament menys favorable que la del conjunt de la regió, a causa d'un cert deteriorament de la seva imatge, semblant al que va patir Mallorca en el trienni 1974-1976 i que després va superar satisfactoriament.

La demanda d'inversió ha augmentat de bell nou el 1983 gràcies al suport, entre d'altres factors, de la tònica expansiva de la construcció i de l'adquisició de béns d'equip.

En suma, es pot avançar, amb les degudes precaucions, que la demanda interna regional haurà augmentat el 1983 a l'entorn d'un tres per cent, enfront del set per cent de l'any anterior. Passa, però, que a les illes un augment de la demanda interna no garanteix

un augment paral·lel del PIB regional. Tenim el problema de la balança comercial, del qual no es pot deixar de parlar quan es tracta d'estudiar el capteniment econòmic de les Balears del punt de vista de la demanda i dels seus components.

En relació al capteniment del dèficit comercial de les illes el 1983 es poden assenyalar a hores d'ara tres punts. Primer, que el dèficit comercial s'haurà incrementat en termes reals. Segon, que aquest increment haurà estat important. Tercer, que l'esmentat increment es trobarà possiblement situat entre un 8 i un 9 per cent.

Si es confirmàs que l'ampliació de la demanda interna regional ha estat d'un tres per cent i que l'ampliació del dèficit comercial regional ha estat d'un 8/9 per cent, resultaria que el PIB a preus constants s'hauria incrementat aproximadament d'un u per cent. Per això la descripció abreujada de l'evolució econòmica de les Balears el 1983 es podria fer dient que l'any 1983 ha estat un any d'escassa expansió econòmica, que s'ha vist limitada per una ampliació considerable del dèficit comercial regional.

Amb tot, el vertader problema de l'economia de les Balears no està en el capteniment de la balança comercial. Efectivament, el comportament del dèficit comercial regional reflecteix, entre d'altres coses, les limitacions que l'aparell productiu regional demostra en relació a l'ampliació de la seva producció de béns. La producció de serveis no registra a les illes problemes especials. Els problemes es troben en la producció de béns. Per això un diagnòstic correcte sobre l'evolució econòmica de les Balears no es pot fer solament del cantó de la demanda. S'ha d'analitzar, a més, el comportament de la producció interior de béns. ¿Quins esdeveniments remarcables s'han produït el 1983 a les Balears en relació a la producció de béns? La resposta a aquesta pregunta la desenvoluparem parlant de l'agricultura, la ramaderia, la construcció i la indústria, que són les quatre grans branques productores de béns.

L'AGRICULTURA

Les produccions de **cereals** s'han reduït considerablement a causa de la sequera. La producció de blat ha passat de 12 mil tones el 1982 a 6.600 tones el 1983 (3). La producció d'ordi ha passat de les setze mil tones del 1982 a 10.500 tones el 1983. La producció de civada ha passat de 8.000 tones el 1982 a 4.200 tones el 1983. Com es pot comprovar fàcilment, les baixes indicades són de l'ordre del trenta i del quaranta per cent. Altrament, val a dir que el preu de la palla que era situat a l'entorn de les vuit pessetes el quilo s'ha situat el 1983 entre les 15 i les 20 ptes., a causa de la seva escassetat.

(1) Resum del parlament fet per l'autor el 26-10-83 a l'acte de presentació de l'obra «Evolució econòmica, 1982. Les Balears».

(2) En relació a les variacions del PIB vegeu l'obra «Evolució econòmica, 1982. Les Balears», p. 42, quadre 1.

(3) Aquestes dades i les següents sobre les produccions agrícoles s'han pres del «Boletín de estadística agraria», número 7-83.

També han estat de consideració les reduccions de les collites de **llegums**. La de faves seques ha passat de tres mil tones el 1982 a mil dues-centes el 1983. La de cigrons ha passat de vuit-centes tones a sis-centes. La de veça ha passat de set-centes tones a quatre-centes. Les xifres anteriors serveixen per posar en relleu les dimensions de la baixa de la producció dels llegums.

Els rendiments dels **farratges** també s'han conretet força. La userda ha baixat d'un vint per cent i la veça farratgera, d'un trenta per cent.

En el decurs de l'any 1983 s'ha ampliat el deteriorament de les exportacions de **patata** primerenca a Anglaterra. Els preus de les exportacions van fer pensar al pagès que era millor deixar la patata en terra per més endavant. D'aquesta manera la collita de patata primerenca va passar de 22 mil tones el 1982 a només 15 mil tones el 1983. Altrament, la collita de patata de granar o patata d'estiu va augmentar d'un trenta per cent, en passar de les 28 mil tones del 1982 a les 36 mil tones del 1983 com a conseqüència de quatre factors: l'augment de la superfície conrada, la millor administració de l'aigua de reguiu que permet la secada, les temperatures relativament altes associades a la secada i la reducció de la collita de patata primerenca. Les dimensions de la producció de la patata de granar van resultar massa grans perquè el pagès les pogués sostenir i això va provocar la saturació del mercat interior i la baixa dels preus rebuts pel productor, que van passar de les 35/40 pessetes el quilo el 1982 a les 8/15 pessetes el quilo el 1983. S'ha d'assenyalar que en conjunt la producció de patata primerenca i de granar va augmentar el 1983 molt moderadament en relació a l'any anterior.

La producció de les **hortalisses** es va mantenir estabilitzada pel que fa a la tomàtiga, pebre, carxofa i alls. La collita de cebes va ser bona, ajudada també per la sequera, en passar de 8.500 tones el 1982 a 13.600 tones el 1983.

Les produccions de **fruita** tampoc no es veren afectades desfavorablement per la sequera. Les tampe-

ratures altes associades a la sequera permeten una millor fecundació i així afavoreixen les collites de fruita. Les produccions del 1983 es van mantenir en uns nivells semblants als del 1982, per bé que en general una mica més elevats. No obstant això es van donar dues excepcions remarcables: l'albercoc i l'ametlla. Els rendiments d'aquesta van ser de 25 mil tones enfront de les 18 mil tones de l'any anterior. D'altra banda, els preus de l'ametlla van registrar una alça important arran de la revalorització del dòlar americà.

En termes generals l'any 1983 va ser de bell nou un any de baixa de la producció agrícola.

LA RAMADERIA

La producció de **llet** va baixar considerablement, mentre els seus costos es van incrementar a remolc de la substitució forçosa de farratges i pastures de producció interior per pinsos i altres despeses fora del sector. Els preus, a més a més, no van pujar en la mateixa proporció que els costos de producció. A tall d'exemple direm que el blat de les Índies que l'any 1982 costava unes 22 pessetes el quilo, el 1983 va costar al ramader unes 32 pessetes el quilo, la qual cosa suposà un encariment d'un quaranta cinc per cent aproximadament. En canvi, el preu de la llet va passar de 26 a 32 pessetes, amb un augment d'un vint-i-tres per cent.

En la producció de **carn** s'aprecià una baixa suau en termes generals, que es va fer més gran en relació a la carn ovina i a la d'animals de ploma. El cycle de la producció de carn és més llarg que el d'altres produccions i el cycle actual a les illes es caracteritza per una tònica de sosteniment. Tot i amb això es registraren petites baixes tant el 1982 com el 1983. El procés indicat es compaginà el 1983 amb un augment de les despeses fora del sector per mor de la insuficiència de les produccions de farratges i pastures.

En suma, el 1983 baixà la producció ramadera, però sobretot baixà la renda ramadera.

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

EXPOSICIÓ DE PINTURES

LLUÍS CLARAMUNT

FEBRER 84

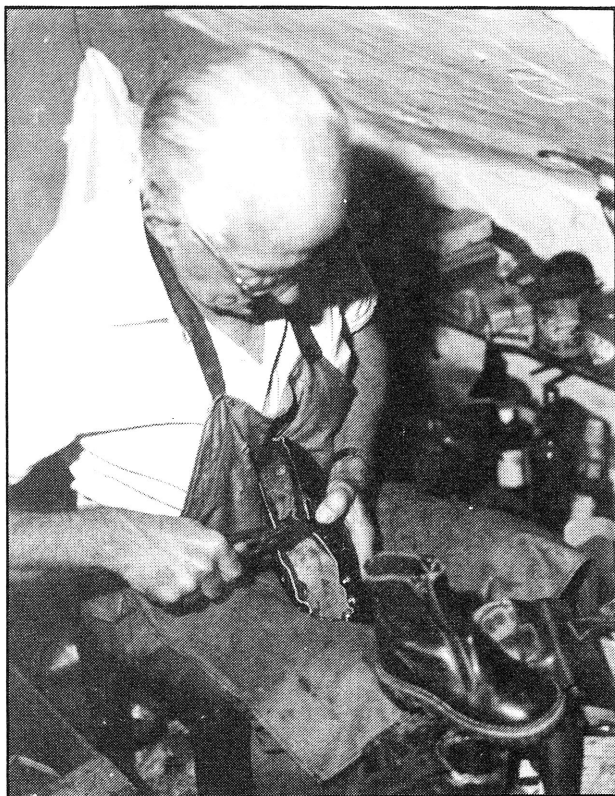

Foto: Tolo Salleras

LA CONSTRUCCIÓ

L'activitat de la construcció ve augmentada sense interrupcions del 1978 ençà. L'any 1983 es va mantenir aquesta tendència lleugerament expansiva, animada per alguns factors circumstancials que convé comentar. Són els tres següents:

1. El sosteniment i l'ampliació del procés de desconcentració de l'activitat constructora. Això significa que Palma va perdent pes dins el conjunt i el van guanyant altres municipis com és ara Calvià, que absorbeix un 20 per cent de tota la construcció de Mallorca. Altres indrets com Alcúdia, Pollença, Lluçmajor, Manacor i Andratx situen la seva participació sobre el total de l'illa a l'entorn de 4/5 per cent cada un amb tendència al seu augment. L'any 1983 el nombre d'obres realitzades a Palma suposà aproximadament un vint-i-set per cent sobre el total de l'illa.

2. La pulsació de l'activitat constructora es va recolzar menys en la demanda de segones residències i un poc més en la puixança de la demanda d'obres noves de caire residencial per part de famílies no residents.

3. Al llarg del 1983 es va registrar un considerable dinamisme de la construcció privada de vivendes de protecció oficial.

LA INDÚSTRIA

La manca d'espai ens obliga a referir-nos solament a tres branques productives: les indústries de l'alimentació, les del calçat i la bijuteria.

Les indústries de l'alimentació van confirmar el

1983 la seva posició predominant dins el context industrial de la regió. Del 1982 ençà constitueixen la primera branca industrial pel que fa a renda generada. La conjuntura de l'any 1983 va ser positiva per a aquestes activitats, que van registrar un increment de la producció clar, encara que no tan folgat com el d'anys anteriors.

La indústria del calçat és una branca productiva submergida en una mar de problemes de tota casta. La marxa lleugerament positiva de la demanda tot al llarg del 1983 permeté el desplegament d'un nivell d'activitat expansiu, si bé no va ser suficient per fer possible la solució dels problemes de fons del sector, que en gran part es van veure ajornats. La devaluació de la pesseta i la revalorització del dòlar no van beneficiar significativament aquesta branca productiva, sobretot perquè els canals americans de compra i distribució aconseguiren, en benefici propi, de seguir parlant de preus en pessetes. Sobre el comportament de la sabata calen dues observacions addicionals. Les següents:

1. El 1983 es donà per definitivament esgotada l'experiència de les segones marques, atès que amb elles no es va arribar a entrar en el segment de mercat al qual estaven destinades. Recordem que la idea esmentada va sorgir el 1979 i es va aplicar especialment a partir del 1980.

2. Les expectatives a mitjan termini no són dolentes, però en tot cas són confuses. Sembla que en el futur la recuperació previsible d'aquesta branca d'activitat no serà global, sinó més tost selectiva.

La bijuteria patí el 1983 una nova davallada important. Les vendes valorades en termes reals van baixar d'un trenta per cent a causa d'una contracció de la demanda i d'una preferència per part d'aquesta en favor dels productes de preus inferiors. Així es preferiren els productes de plàstic als de metall. Altrament la baixa de la demanda va ser deguda a dos factors: l'augment de les importacions espanyoles d'Alemanya, França i Itàlia, que oferiren uns preus molt atractius, i a la contenció de la demanda de consum a Espanya.

CONCLUSIÓ

Sobre la base de la informació recollida referent a les branques de producció de béns es pot concloure que l'increment de la demanda interior registrat a les illes el 1983 va incidir molt escassament sobre elles, llevat de la construcció. Es va mantenir, per tant, la rigidesa de la producció interior de mercaderies en relació a l'expansió de la demanda interior de béns i serveis. Conseqüentment, el captament de l'economia de les Balears el 1983 es pot resumir dient que l'economia de les illes es va caracteritzar per una ampliació considerable de la seva demanda interna (+ 3 per cent), que va provocar un augment escàs de la renda en termes del PIB (+ 1 per cent) i un augment important del dèficit de la balança comercial (+ 8/9 per cent), a causa de la tradicional rigidesa de l'aparell insular destinat a la producció de béns i mercaderies.

MIGUEL ALENYAR I FUSTER
Economista

Universitat i societat

La història universitària de les Illes ha rebut un fort impacte de poc temps ençà. A partir dels anys 60 els illencs incrementen el nombre d'universitaris gràcies al turisme i l'accés de les classes mitjanes i baixes a uns poders adquisitius més favorables com per poder enviar els seus fills a les universitats peninsulars, no més pel fet de tenir un títol que els permetés d'aconseguir les fites i les relacions que fins llavors havien estat privilegiades de les classes benestants i hegemòniques.

És evident que aquesta massificació, aquest desig d'accedir a la universitat va fer que l'estat obrís tímidament les portes a altres llocs, a més dels tradicionals, i, d'aquesta manera, a finals de la dècada dels anys 60 al Lul·lià es començaren a impartir els primers cursos de Filosofia i Lletres, que la majoria de gent, després, acabaria a Barcelona, ja que d'aquesta universitat en depenia la de Palma. Això és una data important per a la futura universitat de Palma —de nom ciutadà i d'àmbit interinsular o de Comunitat Autònoma— ja que hom inicia un procés d'acostament dels estudiants envers els problemes del seu entorn i provoca que es vegi amb més urgència la necessitat d'ampliar els estu-

dis i fins i tot de crear tota una infraestructura universitària amb facultats totals i per a poder estudiar diversos aspectes (des de l'òptica humana i científica) del propi entorn. Hi podríem afegir, també, la decadència del concepte carrera/classe hegemònica i poder (social i econòmic) enfront d'accés a la universitat/accés a la cultura i coneixements; per bé i tot que el ministeri intenta i al final ho aconsegueix de posar proves d'accessos perquè el desbordament no extralimiti les seves possibilitats que, no ens enganem, sempre han estat poques i migrades.

Avui podem bravejar de tenir una universitat començada i que dona formacions de carreres de diverses àrees humanes, socials, jurídiques i experimentals; així, almenys, ho podem llegir al butlletí de la pròpia universitat: «Entre la Facultat de Filosofia i Lletres que poc a poc va completant els seus cicles; la Facultat de Dret, amb tot el seu cicle complet; la Facultat de Ciències, dotada de la infraestructura mínima per a poder funcionar en les seves diverses especialitats, fins i tot amb la capacitat d'impartir el primer curs d'escoles tècniques superiors i Matemàtiques; les escoles d'Em-

edicions

disseny gràfic

fotocomposició

publicitat impresa

tALLER GRÀFIC
RAMON

balmes, 39 tel. 25 44 32 palma de mallorca

llibres
en català
i juguetes

—

CARRER RUBÍ, 5
TEL. 21 38 21
PALMA

presarials i de Magisteri, reconvertides en escoles universitàries, així com altres escoles agregades a la vigilància docent de la Universitat, han fet que l'any 1983 puguem parlar sense cap complex d'una universitat en ple funcionament».

La Universitat és quelcom més que edificis i cicles complets i cal inserir-hi tota una gamma humana. Pens que aquest escrit ha de tenir un sentit informatiu i hem d'esmentar els esforços fets perquè la institució funcioni al màxim. Un dels caires importants és el de la investigació. Per això la Universitat ha anat abastant els seus centres de material i d'intercanvis d'experiències científiques. Voldria fer un repàs dels convenis que hem signat només aquest darrer any: Universitat Politècnica de Barcelona, que permet fer el primer curs d'enginyeria industrial i telecomunicacions a la Facultat de Ciències de Palma; Universitat de Barcelona i Autònoma de Barcelona, que permet de cursar el primer curs de matemàtiques a la Facultat de Palma; totes tres universitats es reconeixen mútuament els cursos de doctorat; conveni amb el Consell Superior d'Investigacions científiques, els avantatges del qual és en diverses modalitats de col·laboració com per exemple la utilització conjunta d'instal·lacions, equips i biblioteques i el conveni amb l'Institut d'Investigacions pesqueres; cal esmentar també el conveni amb la Universitat de Provença (Aix-Marsella) la col·laboració més

immediata és en matèria de Física-química i de Lingüística. En aquests moments projectam convenis amb les institucions ciutadanes.

La Universitat ha de tenir, i aquesta és una de les missions predominants, una tasca docent, ha de saber ensenyar i procurar una bona formació de futurs professors. Els ensenyants han d'adquirir, a través de les Facultats i Escoles els coneixements i els mètodes didàctics escaients. En la formació permanent del professorat, la Universitat hi ha de tenir un paper important a través del seu Institut de Ciències de l'Educació que, fins fa poc, havia tengut una migrada vida i que ara compta amb tota una xarxa de funcionament i proporciona periòdicament cursos de reciclatge per al professorat.

La tercera part que crec fonamental és la de generadora de cultura. La nostra Universitat ha d'entendre aquesta en el seu sentit antropològic, és a dir en conceptes totals i ha de ser estudiosa i divulgadora de totes les manifestacions culturals que són pròpies de la comunitat en què viu. Ha d'assumir, per tant, un paper capdavanter en la qüestió de la Normalització Lingüística i ha de proporcionar material i àdhuc personal qualificat a la nostra societat, mitjançant les institucions, per poder reparar definitivament la forta agressió que ha sofert al llarg del temps la nostra societat. No només ens hem de limitar al manat estatutari sinó que amb la creació d'un Gabinet de Normalització Lingüística hem de dinamitzar tota mena d'activitats.

A més de totes aquestes seccions específiques la Universitat ha d'oferir a la nostra societat molts d'altres serveis. Ha de potenciar l'aspecte lúdic i esportiu; és per això que també a partir d'aquest any comencen a funcionar l'Aula de Teatre que té més aviat un caire experimental; l'Aula de Cultura, cinema i conferències i l'Aula de Dinàmica i la Secció d'Esports. Totes aquestes àrees pretenen completar la formació universitària i que totes les activitats possibles es puguin fer dins el camp de la Universitat. No hem d'oblidar l'aspecte de diversió com són festes, balls i reunions; la universitat els ha de fomentar i donar-los suport; l'any passat iniciarem unes festes de maig a les quals assistí molta de gent de fora de l'estricta àmbit universitari i es va poder demostrar que la Universitat era una Institució illenca coneguda i estimada pels ciutadans i de la qual n'agraïen els esforços.

Finalment cal lluitar per poder tenir un Campus universitari dotat de totes les comoditats i de tots els serveis, un lloc on professors i estudiants es puguin conèixer i treballar sense cap tipus d'ofegament; és un fet demostrat que és bo que els estudiants i professors de diverses especialitats es coneguin i convisquin; és per això que el Campus de totes les Facultats i fins i tot de les Escoles hauria d'esser una realitat no gaire llunyana que ens ajudàs a potenciar la nostra pròpia comunitat. Per totes aquestes coses és evident que la Universitat de Palma necessita del suport i de la comprensió de totes les Institucions i de tots els ciutadans.

ANTONI BENNÀSSAR
Vice-rector d'Extensió Universitària

Xavier Pastor

1983: L'ecologisme, una força que creix

Fer un balanç del que 1983 ha representat per l'ecologisme balear no és una tasca fàcil. Les idees s'acaramullen i les contradiccions en les valoracions es fan freqüents. Perquè, segons com se miri, l'any que ha acabat presenta per nosaltres un balanç relativament positiu, o pel contrari, situacions originades durant els passats dotze mesos situen la Naturalesa de les Illes en una posició difícil. En un autèntic punt de no retorn. Indubtablement, 1983 no ha estat un any com els altres. Ha estat un any ple d'esdeveniments importants pel que es refereix al medi ambient. Així, podem començar passant revista a tota una sèrie de qüestions que, provisional o definitivament, s'han resolt favorablement a les tesis ecologistes.

ALGUNES VICTÒRIES

Sa Dragonera, símbol del despertar d'una consciència. Primer crit de: «Ja està bé! Prou destrucció!». Aquesta illa, després de deu anys de lluita, va aconseguir la seva protecció de mans dels que mai s'haguessin imaginat haver de prendre aquesta decisió. Evidentment, al Govern Autònom no li quedaven moltes sortides. Per una part, la pressió popular. D'altra, les dificultats econòmiques d'una empresa sense cap interès ja per urbanitzar, i que lluita només per especular amb les indemnitzacions. Després de tant de temps, l'opinió pública i els ecologistes varem rebre la notícia de l'inevitable desenllaç sense sorpreses ni eufòries excessives. Ni tan sols la premsa va prestar massa atenció a la salvació de Sa Dragonera. Tal vegada va ésser millor així. Mentrestant, continuam esperant les sentències dels tribunals que, independents de la protecció ja decretada, demostrin clarament que les pretensions urbanitzadores estaven fonamentades en il·legalitats de'origen.

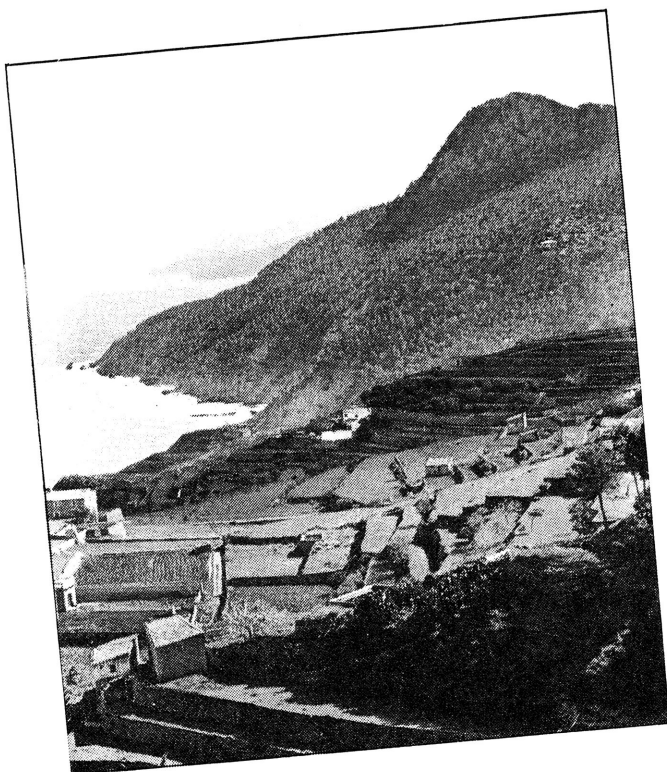
Altres espais naturals de les Illes (Albufera, Albufereta, espadats d'Artà i Llucmajor, i altres), tímida-ment i mesquinament delimitats, varen aconseguir també la seva protecció provisional mitjançant l'aprovació de les seves Normes Subsidiàries pel Govern Autònom. Cal recordar que, per fer que aquesta petita protecció sigui definitiva, és necessari que —redactant i aprovant Plans Especials per cada un dels espais— aquests quedin inclosos dins dels respectius planejaments municipals d'una forma vinculant. Però, la poc conflictiva protecció destinada a aquests llocs tenia un preu: Es Trenc s'havia de sacrificar als especuladors

suecs. L'anàlisi del moviment de contesta popular que aquesta decisió va provocar mereixeria un article sencer, o tal vegada, un profund estudi sociològic. Ja s'ha escrit, de fet, molt sobre aquest afer. Però caldria valorar què és el que ha passat a Mallorca aquests darrers anys, què és el que ha canviat en relació a l'actitud ciutadana envers el medi ambient, perquè una campanya impulsada per un grup ecologista rebí tant de suport popular com per estar a punt de provocar la caiguda d'un Govern. Una cosa ha quedat ben clara. L'ordenació del territori i la protecció de l'entorn són els temes més conflictius en el panorama polític de les nostres illes, i cap força política, ni tan sols les més conservadores i «dures», podran mai més governar aquí sense tenir en compte la voluntat majoritària dels ciutadans balears, que estan farts de la destrucció dels paisatges i dels ecosistemes. El President Cañellas s'ha hagut de menjar, paraula a paraula, la seva famosa frase: «No haremos caso de manifestaciones callejeras».

Les deu mil persones que el 30 de setembre acudiren a la crida d'un «grupúscul extraparlamentari» com el GOB, no són més que la minoria activa que se manifesta, la punta de l'iceberg format per tots aquells ciutadans de qualsevol color ideològic, que diuen: «S'ha acabat!» a aquesta minoria que ha fet de la urbanització de paisatges singulars la seva forma de vida i enriquiment. Marxant en defensa d'Es Trenc, escrivint en defensa d'Es Trenc, un importantíssim sector social que representa les forces del treball, de la cultura, del petit empresariat, del turisme, i moltes altres activitats reafirmaren, a la Mallorca de 1983, que hi ha altres visions del nostre desenrotllament econòmic i turístic que no passen necessàriament per la definitiva prostitució i degradació d'aquestes illes.

Quan escric aquestes línies, l'assumpte d'Es Trenc ha entrat, una vegada més, a «la recta final». Una comissió parlamentària, imposada per AP-UM, intenta aconseguir la quadratura del cercol: salvar Es Trenc, perquè la pressió popular no els deixi altra sortida, i quedar bé amb els seus patrocinadors polítics i econòmics, aconseguint per ells altes indemnitzacions especulatives. Indemnitzacions que haurà de pagar el poble balear. Vostè i jo.

Es Trenc se salvarà. Això és segur. La mobilització ciutadana —i no n'Albertí ni per descomptat, en Cañellas— ho ha aconseguit. Ho anunciarem a les pancartes i els cartells: «Salvarem Es Trenc», deïem.

Però la lluita no acaba aquí. S'hauran d'exigir les responsabilitats polítiques i econòmiques a tots aquells que, des dels seus càrrecs públics, actuals o passats, hagin contribuït amb les seves irregularitats a fer arribar la situació fins al punt actual. I s'hauran d'investigar les actuacions públiques sospitoses de corrupció.

No solament Es Trenc ens ha proporcionat satisfaccions enguany. Altres problemes mediambientals i urbanístics que s'arrossegaven feia anys s'han resolt també al llarg de 1983.

PIPE LINE, CALA MONDRAGÓ

L'anomenat «pipe line», era el fill primogènit de la dàrsena petrolera que no fa massa temps impulsava l'ara democràtic President del Parlament Autònom, i que va esser derrotada per aquell organisme unitari que es deia l'Assemblea Ciutadana. Aquest nou projecte va amargar la vida d'ecologistes, veinats, hotelers, polítics i ciutadans en general fins que el Govern socialista, després d'alguna patinada inicial, el va desautoritzar definitivament.

Cala Mondragó vivia feia una dècada amb l'amenaça d'un Centre d'Interès Turístic, basat en una llei d'en Fraga Iribarne, Ministre d'Informació i Turisme a un Govern de la dictadura, i que volia impulsar amb capital alemany. El darrer Consell de Ministres del darrer Govern en funcions d'UCD va aprovar, l'octubre de 1982, aquest projecte. El mallorquí Santiago Rodríguez Miranda n'era ministre, i va actuar en contra de la voluntat, clarament manifestada, de les institucions socials i polítiques balears, inclòs el C.G.I.

El Govern González, també després d'algunes indecisions, va acceptar els recursos presentats pel

GOB i altres institucions, i Cala Mondragó se va salvar del CIT. Aquestes indecisions inicials varen obligar els ecologistes a reclamar-ho, amb pancartes i escrits, durant la celebració del Consell de Ministres que va tenir lloc a Palma l'estiu passat. La intervenció del Governador Civil, Carlos Martín, entenem que va esser decisiva per resoldre tant aquest problema com el del «pipe-line».

En el cas de Cala Mondragó, és important no oblidar que aquest paratge no està definitivament salvat. S'ha eliminat la principal amenaça, el C.I.T. Però s'ha de recordar que el batle de Santanyí, Cosme Adrover, abans UCD i ara AP (sempre són els mateixos), era un enèrgic —i desinteressat— defensor del projecte dels alemanys. Intentarà ara reconduir la urbanització de la zona cap a un pla parcial que també afectaria el paisatge i l'ecosistema. Per oposar-nos a aquest intent, probablement ja no comptarem amb el decidit suport dels petits propietaris de la zona, que passaran d'esser proteccionistes radicals a actuar com a promotors urbanístics.

TAMBÉ DERROTES

Però no tot han estat batalles guanyades el 1983. Una de les més tristament perdudes va esser la de Sa Canaleta del Massanella. La combinació del legítim dret d'un poble, Mancor de la Vall, a disposar d'aigua corrent, unida a la manca de sensibilitat cultural i a la inoperància de l'Administració Central i Autònoma varen conduir a l'inici de la destrucció de la millor mostra de la nostra enginyeria rural. Això passava aquest mateix any, davant de la indiferència de la Conselleria de Cultura —primer en mans d'UCD, després d'AP— i de la Direcció Provincial de Cultura de l'Administració Central —primer en mans d'UCD, després del PSOE—.

L'única conseqüència positiva d'aquest lamentable afer va esser el prendre consciència de la necessitat de començar a inventariar, d'una forma sistemàtica i científica, la gran quantitat de valuoses obres d'arquitectura i enginyeria rural que, oblidades de tothom, se van degradant a tants de llocs de Mallorca. Ja fa molts de mesos que un grup d'especialistes i aficionats del GOB estan treballant en aquesta direcció a diversos municipis. Les seves conclusions seran elevades a l'Administració. Aquesta és una feina de les que, evidentment, no se reflexen als diaris.

Un altre debat que va tenir un desenllaç desfavorable per a la naturalesa va esser el referent al projecte de port esportiu de Sant Telm. Salvada Sa Dragonera del projecte d'urbanització, la seva pròxima amenaça és un gran port esportiu a molt poca distància que, a part d'acabar d'alterar el paisatge litoral de Sant Telm, representarà una font d'impacte ambiental molt important per la petita illa i les seves colònies d'aus. Desembarcar i fer «picnic» a Sa Dragonera serà l'excursió típica i inevitable pels valerosos navegants dels diumenges d'estiu.

En aquest cas, l'aprovació d'aquest port va esser responsabilitat del Govern socialista. Durant la seva campanya electoral, el PSOE havia promès no autorit-

zar la seva construcció. La falta de coordinació entre la FSB i el MOPU, i la posició francament favorable als ports esportius de determinats dirigents socialistes, varen fer que les promeses electorals se les dugués el vent. Això és el que no ha de passar mai entre els demòcrates que no volen contribuir a crear desconfiança en el sistema parlamentari.

1983. ANY D'ELECCIONS

Al mes d'abril —no cal recordar-ho— hi va haver eleccions locals i autonòmiques. Tant unes com les altres eren vitals pel medi ambient balear, determinants pel model territorial que regiria a aquestes illes durant molts d'anys. Ens jugàvem el futur de la nostra naturalesa, abocada a la seva degradació definitiva o a l'inici d'una època de recuperació que podíem mirar amb un poc —no massa— d'esperança.

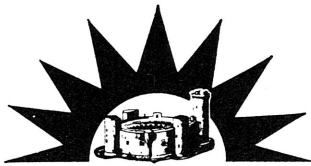
Així ho vàrem valorar els ecologistes. I ningú té dret a escandalitzar-se que la nostra opció no siguin les dretes. Tots recordam la desfeta que els ajuntaments, diputacions i ministeris franquistes varen fer amb les nostres costes, les nostres muntanyes i les nostres ciutats. Però és que més tard, ja en democràcia, l'actitud dels regidors i consellers d'AP i UCD a tants de municipis balears i als Consells, que també recordam i encara vivim durament, ens feien abordar amb pànic la idea d'una autonomia en mans de la dreta. Ignoràvem com ho faria l'esquerra en el poder. Però sabíem molt bé com ho feia la dreta, i també sabíem que el

PSOE, el PSM i el PCIB havien estat sempre al costat nostre en les reivindicacions mediambientals.

Per això, en els llargs debats interns del GOB, i en els que vàrem mantenir amb altres entitats ciutadanes, decidírem desestimar una idea temptadora: «els Verds al Parlament Balear». No ignoràvem que teníem algunes possibilitats d'obtenir alguns diputats, que servissin com a veu discordant i denunciant dins el Parlament, i sobretot, com a via d'obtenir —i divulgar— informacions que fossin interessants per a la defensa del territori, la naturalesa i el medi ambient de la Comunitat Autònoma. Fins i tot, hi havia la possibilitat, donat l'equilibri electoral previst, que els vots d'una hipotètica minoria verda poguessin tenir certa força negociadora.

Aquest projecte va esser, ja ho he dit, descartat per tal d'agrupar els vots progressistes al més possible. La possibilitat de fer dispersar i inutilitzar alguns milers de vots proteccionistes ens va parèixer d'una frivolitat irresponsable, en aquells moments. Que ho tinguin present els senyors diputats i regidors de l'esquerra.

La defensa de les nostres posicions a nivell institucional quedaven, en qualsevol cas, garantitzades: un bon nombre de membres del GOB, com independents o en la seva qualitat de membres de partits, estan presents al Parlament Balear, als Ajuntaments de Ciutat i de molts de pobles, als Consells de les tres Illes, i fins i tot al Congrés i al Senat de Madrid. Evidentment,

Mobles

Ponent

MOBLES AUXILIARS
(Fabricació pròpia)

General Riera, 40
Telèfon 29 25 55 PALMA DE MALLORCA

**Libreria
Ripoll**

Llibres per a bibliòfils.

Especialització en llibres antics.

Llibres moderns, especialment de Mallorca.

Assortiment ampli de làmines, reproduccions, gravats i xilografies.

Compram tota casta de llibres antics.

**Sant Miquel, 12 - Apartat 338 - Tel. 22 13 55
Palma de Mallorca**

està clar que no hi són allà com ecologistes, però el sol fet de la seva pertinença a una entitat com la nostra fa pensar que tenen una actitud favorable a la defensa dels plantejaments proteccionistes.

Al Cercle Mallorquí, tal vegada els diputats de l'Esquerra Nacionalista puguin jugar un paper institucional un poc semblant al dels Verds, amb algunes matisacions. Mentrestant, la trajectòria personal i política d'alguns —no tots— els diputats socialistes ens fa també confiar en la seva tasca d'oposició més —diquem— tradicional.

I la Unió Mallorquina? Era la gran incògnita. Tots coneixíem n'Albertí i alguns dels seus col·laboradors. No ens fèiem, doncs, grans il·lusions, ja que la seva gestió al front del C.G.I. durant la seva època ucedista no va ésser gens satisfactòria pels ecologistes. Els grans mals d'ara els podria haver resolt ell, fa cinc anys, quan els problemes eren molt més petits. No ho va voler fer.

Malgrat tot, el programa del seu partit i l'actitud d'alguns dels seus membres ens varen fer pensar que tal vegada una part de la dreta mallorquina havia comprès que respectant l'entorn feia una inversió rendable a mig termini, i que això seria positiu per la Naturalesa i el paisatge. Fins i tot algun significat membre del GOB se va afiliar a UM i va col·laborar activament amb aquest partit. Però quan n'Albertí, a través del seu vot al Govern Cañellas, va posar la Conselleria d'Ordenació del Territori en mans d'en Jeroni Sàiz, i va continuar amb el seu tradicional joc d'ambigüitats en el tema d'Es Trenc, vàrem comprendre que podíem esperar ben poc d'Unió Mallorquina.

A Ciutat, l'aprovació del nou Pla General, redactat durant els darrers tres anys per un equip pluridisciplinari que mereix la nostra confiança, i que havia acceptat una sèrie de criteris suggerits pel GOB, depenia del fet que l'esquerra continués al Govern Municipal. La tinença d'Àlcaldia d'Urbanisme, a càrrec de l'independent Jaume Carbonero, i el demble d'alguns altres regidors de la majoria socialista ens fan estar un poc més satisfets de l'actual equip municipal que del que regia Ciutat als darrers temps de l'anterior legislatura. Fins i tot pensam que l'actitud d'UM com oposició, a Cort, és molt més coherent i honesta, en els temes que a nosaltres ens importen, que la que manté al Parlament de la C.A.

Pensam que se van trobant, poc a poc i tímida-ment, solucions als problemes medi ambientals urbans, i que si el nou PGOU no queda com un document sense gestió, la Palma dels anys 90 serà molt millor que l'actual. No tots els temes s'aborden, però, amb la mateixa fortuna. Per exemple, la qüestió de la circulació i l'aparcament al centre històric de Palma només té una solució: les restriccions. Un parc automobilístic que creix il·limitadament no pot ésser contingut per uns carrers i unes places centenàries que tenen uns límits que varen ésser sobrepassats fa anys. La física ho impedeix.

EL GOB: UNA INCIDÈNCIA CREIXENT

Per fer front a tot el que 1983 ens ha fornít, el GOB ha hagut de fer un gran esforç organitzatiu i econòmic. Aquells que —interessadament— ens volen presentar com un grupúscul d'activistes no poden justificar-ho mai si ho confronten amb la gran quantitat de feina feta en tots els fronts, i en l'enorme solidaritat que entre els ciutadans trobam. El Grup ha crescut durant aquest any a un ritme que s'acosta al d'un nou soci cada dia. La nostra presència als mitjans de comunicació, al carrer i a les institucions ha fet que avui, tothom a Mallorca conegui el GOB. S'han creat noves delegacions a Alaró, Felanitx, Bunyola i Formentera, i s'han reforçat les de Pollença i Alcúdia. 400 dels 1.500 socis mallorquins són residents a la Part Forana.

Aquesta creixent influència social del grup preocupa un sector molt determinat, que veu els seus interessos urbanístics —especulatius o no— en perill. Per això, una intel·ligent campanya de descrèdit del GOB és duita sistemàticament per un periodista a sou d'una opció política concreta. És una llàstima, que junt a les seves opinions, certament respectables, utilitzi les mentides, els insults i, sobretot, les calúrnies, que no fan més que eixamplar de cada vegada més la distància entre els conservadors i els conservacionistes, sense causar-nos cap mal —sinó tot el contrari— entre la gent que sap de la llarga trajectòria independent i desinteressada dels ecologistes mallorquins.

XAVIER PASTOR
Ecologista

Crònica política de 1983

per Antoni Nadal

1983

L'APROVACIÓ DE L'ESTATUT

S'esdevenien els primers dies de 1983 quan el Congrés dels diputats es disposava a emprendre la tramitació de l'Estatut d'autonomia per a les illes Balears. La redacció provisional del text tenia el seu origen en el consens establert entre UCD i PSOE gairebé dos anys abans, per mitjà del qual la via adoptada era la de l'article 143 de la Constitució. L'onze de gener es va debatre l'esmena a la totalitat presentada per AP, amb la qual aquest grup —i mitjançant la intervenció d'Abel Matutes— pretenia introduir a l'Estatut el sistema de paritat per a l'elecció al Parlament autònom. L'esmena fou rebutjada per 190 vots en contra (PSOE, UCD i PCE), 94 a favor (AP-PDP) i 15 abstencions que procedien de les minories nacionalistes. Aquest rebuig va suposar la creació d'una ponència que hauria d'ordenar la tramitació del text amb el fi que fos debatut posteriorment en el ple del Congrés. Les esmenes presentades ultrapassaren el centenar, la qual cosa obligà a la cerca d'una via negociadora que es va concretar en la darrera sessió, en la qual Gregori Mir va proposar quatre punts d'acord si AP votava afirmativament l'Estatut. Aquests punts eren els següents: a) el nombre de diputats per illa es fixaria en el propi Parlament; b) divisió de l'arxipèlag en districtes; c) reforma del sistema de transferència de competències del Parlament als consells insulars; i d) augment de la representació proporcional de les illes menors. En la darrera sessió de la Comissió constitucional, el denou de gener, AP acceptà les tres primeres propostes incloses al projecte d'Estatut i s'acordà que el primer Parlament balear seria elegit amb una representació de 30 diputats per Mallorca —la qual constituïria un districte únic—, 12 per Menorca, 11 per Eivissa i 1 per Formentera. Així, AP s'abstendria en la votació. El vot afirmatiu solament seria atorgat si es reconeixia la paritat o es concedia a la part forana de Mallorca la condició de districte electoral.

El vint-i-cinc de gener s'aprovaren al Congrés els estatuts de Madrid i d'Extremadura, i el vint-i-sis s'aprovà el de les Illes. L'acord entre AP i PSOE —que tant havia satisfet la CAEB— proporcionà 193 vots favorables, 3 contraris i 107 abstencions (Grup Popular, PCE i Grup Mixt). L'aprovació definitiva de l'Estatut es va produir el vint-i-dos de febrer, un cop acceptades les esmenes introduïdes pel Senat, les quals feien

referència a qüestions d'estil i reparació d'omissions. D'aquesta manera, i després de l'aprovació de l'Estatut de Castella-Lleó, el mapa autonòmic restava enllestit. L'u de març de 1983 el BOE publicà el text autonòmic, el qual entrava en vigor aquest mateix dia. Malgrat tot, la repercussió pública fou pràcticament nul·la. Hi havíem arribat massa tard.

LES ELECCIONS AUTONÒMIQUES

La primavera s'acostava, i amb ella les eleccions. Els polítics s'apressaren a definir llurs posicions i perfilar pactes, tot això en un clima de vertiginosa confusió, en la qual es barrejaren noms de candidats al Parlament i als ajuntaments que després mai no es confirmarien. Aleshores, UCD es descomponia precipitadament. A les desercions de Melià i Albertí (l'onze de febrer es presentà la Unió Mallorquina que encapçalava aquest darrer) i al cisma entre UCD-Part forana i UCD-Palma s'uní la sentència del Tribunal constitucional del quatre de febrer contra la destitució dels càrrecs públics dels qui s'havien enfrontat a la direcció de llurs partits. Això va provocar en UCD desercions massives cap a grups com la Unió Liberal, la qual es va presentar públicament el quinze de febrer, i el Partit Demòcrata Liberal. El denou de febrer, després de la dimissió de Lavilla, s'anuncià la dissolució d'UCD i, dos dies més tard, el PDL trencava les negociacions amb AP, a causa del suport més gran d'aquest grup a la Unió Liberal, formada pels «agermanats» d'UCD. L'apropament entre UM i PDL no tardà a produir-se. Albertí rebutjava qualsevol tipus de pacte amb el PSOE i AP, amb la intenció de convertir el seu grup en el partit frontissa d'aquelles eleccions, les quals foren convocades pel Consell de ministres del nou de març. Durant el període preelectoral, l'interès pel tema autonòmic estigué pràcticament absent de mítings i taules rodones; qualsevol debat se centrà entorn de la política municipal.

Dels resultats electorals del vuit de maig s'infereix que tant AP com PSOE sofriren un lleuger descens en relació a les generals de 1982, retrocés que pot atribuir-se al fort increment de l'abstenció. La UM d'Albertí catalitzà en certa mesura part del vot centrista, mentre a Eivissa la preponderància d'AP es va mantenir un cop més, tot i l'important ascens del PSOE, el qual va conquerir-ne la Ciutat. Menorca, per la seva banda, consolidà la tendència progressista a favor del PSOE. El balanç negatiu fou, sobretot, per a CDS,

RESULTATS DE LES ELECCIONS AL PARLAMENT AUTÒNOM DE 1983

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
AP	88.068	9.042	12.868	816	110.794
PSOE	88.545	10.421	7.663	1.021	107.650
UM	47.075				47.075
PSM	16.927	3.742			20.669
PCIB	6.524	432	713		7.669
CDS	6.515	510			6.625
PDL			3.657		3.657
Ind.		3.250			3.250

PCIB i, no tant, els nacionalistes d'esquerra agrupats en els partits socialistes de Mallorca i de Menorca.

LA CONSTITUCIÓ DELS ORGANISMES AUTÒNOMS

Havia arribat el moment dels pactes postelectorals. El trenta de maig, a Madrid —on s'havien traslladat Albertí i Canyelles—, es va signar un acord entre AP i UM pel qual aquest darrer partit obtindria la presidència del Consell de Mallorca a canvi del seu suport al partit de Fraga. El dia següent es va constituir el Parlament autònom de les Illes sota la presidència de l'aliancista Antoni Cirerol, elegit per 29 vots de 54. El set de juny, el també aliancista Gabriel Canyelles és elegit, pel mateix marge de vots, President del primer Govern de la Comunitat autònoma. El Govern fou format pel President i 14 consellers, nombre excessiu, sense dubte, i contrari a l'Estatut. El deu de juny pren possessió el Govern autònom i una setmana després, el desset de juny, Albertí és elegit President del Consell insular de Mallorca, amb 17 vots favorables (entre ells els d'AP) i 13 en contra. La presidència del de Menorca fou per a Tirs Pons, del PSOE; Cosme Vidal, d'AP, accedí a la d'Eivissa-Formentera. La primera part del pacte AP-UM culminava amb l'elecció de Joan Verger, aliancista, com a vice-president del Consell de Mallorca. Ambdós partits coparen la Comissió de Govern i la resta de comissions del Consell de Mallorca, la Diputació permanent del Parlament i les comissions del Parlament balear.

Tal com establia l'Estatut, el Consell interinsular restava dissolt, i totes les seves competències i atribucions foren assumides pel Govern autònom.

LES PRIMERES PASSES AUTONÒMIQUES

La primera reunió oficial del Govern tengué lloc el quinze de juny. En ella es nomenà els representants de la Comunitat autònoma a la Comissió mixta per als traspassos de competències i serveis de l'Administració de l'Estat a l'Administració de les Illes. El Govern

hi excloué la participació de persones allunyades d'AP, llevat de la de dos tècnics. La Comissió es va crear el vint de juny a Madrid. Un mes després, s'hauria de refer la Comissió per tal d'ajustar-la al procediment sectorial, considerat com el més idoni per accelerar els traspassos, de manera especial en allò que fa referència a les determinacions dels mitjans personals, financers i materials que haurà de rebre l'Administració autònoma.

La lentitud en el desenvolupament de les primeres gestions parlamentàries fou ben aviat denunciada pel PSOE. L'u de juny es va produir l'increment, decidit pel Govern central, de les tarifes de nòlits marítims, transport aeri i ferrocarril, el qual tant AP com UM tengueren ocasió de rebutjar públicament aprofitant la celebració d'un Consell de ministres a Palma el quatre d'agost.

El quatre del mateix mes es va formalitzar l'escriptura per la qual l'edifici del «Círculo Mallorquí» passava a ser propietat —i seu— del Parlament autònom. L'endemà, es féu pública la sentència del Tribunal constitucional en relació a la LOAPA, en la qual es negava la naturalesa harmonitzadora i orgànica de la Llei. Tanmateix, l'Estatut balear era fruit d'aquella llei, i res no ho podia remeiar. La presidència de la Comunitat autònoma assenyala, en una nota feta pública l'onze d'agost, que «després de la sentència resten potenciades les possibilitats i responsabilitats de les comunitats autònomes» i que «cal asseure's a debatre una redefinició de la política autònoma». La realitat que s'escamotejava en aquesta declaració era reflectida per un titular de «Diario de Mallorca»: «Mientras tanto, se registra malestar en los medios castrenses por la situación creada por la caída de la ley armonizadora».

Però els conflictes no amainaven. L'elecció per part de l'Ajuntament de Ciutat del Cap dels serveis municipals veterinaris en la persona de Lluís Pomar produí un seriós descontent en el Govern autònom, el qual, considerant usurpades les seves funcions, nomenà el vint-i-dos d'agost a José Luis Giménez per al

mateix càrrec. Darrera aquesta maniobra —que el consistori es negà a acceptar— s'amagaven certes pressions d'AP per tal que els seus regidors tenguessin un major accés a les comissions informatives, a part d'interessos corporatius del Col·legi de veterinaris, contra els quals s'havia enfrontat Pomar.

ES TRENC

Entre els mesos de juliol i agost, tant Canyelles com Albertí dediquen el temps a realitzar visites institucionals per tot el territori de les Balears i Mallorca, respectivament. Durant aquest temps, el problema d'Es Trenc va sortir a la palestra arran de l'autorització d'urbanització parcial acordada pel Consell de govern de la Comunitat autònoma el dia tretze de juliol, declarant «element paisatgístic natural» Sa Dragonera. Ja des d'abans de les eleccions, les agències de viatges alemanyes havien sol·licitat del Govern autònom una millor defensa ecològica de les Illes, exigència que fou expressada així mateix el nou de juny en l'assemblea del IFTO celebrada a Palma. Fins llavors, un bon nombre d'institucions i organismes públics havien mostrat llur preocupació per la possible urbanització de zones com Cala Mondragó, Sa Dragonera i Es Trenc, entre d'altres. Poc abans de les eleccions autonòmiques, el CGI va decidir deixar en suspens el projecte d'urbanització de les dues darreres (Cala Mondragó, qualificada com a zona d'interès turístic, fou salvaguardada en darrera instància en un Consell de ministres socialista), i el quatre de juliol fou el PSM el qui presentà al ple del Consell de Mallorca una moció sol·licitant la suspensió definitiva dels projectes d'urbanització de diverses zones de l'illa. UM es pronuncià a favor, mentre AP s'abstingué quant a Sa Dragonera i Es Trenc; la CAEB, per la seva banda, féu públic un comunicat condemnant aquesta decisió. Així les coses, fou la resolució del tretze de juliol la que va satisfer finalment la patronal, que la qualificà d'«encertada».

Un cop autoritzada la urbanització parcial d'Es Trenc, era imprescindible que el Govern promulgàs unes normes subsidiàries abans del vint-i-quatre d'agost, normes que serien definitives i irreversibles. El vuit d'agost, en un ple extraordinari del Consell de Mallorca, es decideix el vot favorable a les normes proposades per Jeroni Saiz, Conseller d'ordenació del territori d'AP, essent rebutjada una esmena alternativa del PSOE que pretenia paralitzar la urbanització. El dia vint-i-dos d'agost —una vegada conclòs el termini per a la presentació d'al·legacions, de les quals solament s'acceptaren les que deixaven indemne la filosofia inspiradora de la decisió— foren aprovades en sessió del Govern autònom les normes complementàries i subsidiàries de planejament general dels espais naturals Es Salobrar i platja d'Es Trenc, del terme municipal de Campos, les quals es publicaren en el BOP l'endemà, alhora que s'establí un mes de termini per a la interposició d'un recurs de reposició previ al contenciós, el qual presentaren tant el Consell de Mallorca com el PSOE, PSM i GOB.

El trenta de setembre unes 10.000 persones es

manifestaren en contra de la urbanització d'Es Trenc. Com a rèplica, la CAEB exigí la fermesa del Govern en el compliment de la seva resolució. És curiós constatar que la PIMEM i el Foment de Turisme es mostren contraris a l'autorització atorgada, i com el tres d'octubre s'aprova, en sessió plenària del Consell de Mallorca, la presentació d'un recurs de reposició per no haver-se respectat en essència l'acord del vuit d'agost. Aquesta iniciativa comptà amb el vots favorables d'UM i AP, l'abstenció del PSM i els vots en contra del PSOE, el qual considerava el recurs com a una acceptació tàcita dels fets consumats.

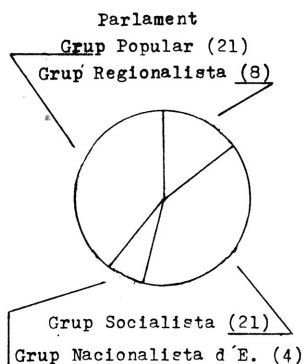
El catorze d'octubre es coneix la notícia que la coalició UM-PDL ha sol·licitat l'opinió d'ICONA entorn del tema, i un mes més tard, el setze de novembre, el Parlament acorda recomenar al Govern que reconsideri la seva decisió sobre Es Trenc. Tot sembla estar contra AP. La proposició, presentada pel PSOE, fou refermada per UM-PDL, tot i que sense pretendre trencar el pacte amb els aliancistes, els quals continuarien comptant amb el seu suport en el cas d'una moció de censura al Govern. UM havia acordat amb el PSOE la supressió de l'obligatorietat per al Govern d'acceptar les modificacions proposades en els recursos de reposició. D'aquesta manera, AP trobaria una sortida digna al conflicte, cedint «voluntàriament» en alguns punts davant els desigs de la majoria. Això ho hem pogut comprovar quan en el ple del set de desembre s'aprovà la creació d'una comissió parlamentària mixta per tal d'estudiar la protecció d'Es Trenc, malgrat l'agressivitat dialèctica d'AP.

Durant el mes de setembre, mentre la polèmica d'Es Trenc assolí les cotes més altes, era discutida en el si del Parlament la llei de pressuposts per a l'exercici de 1983. En la sessió del vint-i-nou, el PSM i el PSOE defensaren dues esmenes a la totalitat que foren replicades pel Conseller d'economia i hisenda en un discurs redactat amb anterioritat. Ambdues esmenes, i malgrat l'extemporani discurs del conseller, resultaren rebutjades. Així, el dia vint-i-cinc d'octubre els pressuposts foren aprovats amb un volum global de 5.539 milions, dels quals 2.400 corresponien als Consells insulars, mentre la resta hauria de ser distribuïda, amb criteris certament indefinits, entre totes i cadascuna de les conselleries. No serà de més recordar que els pressuposts de l'Ajuntament de Ciutat de l'any 1983 s'elevaven a un total de 6.074 milions de pessetes, xifra que potser explica bona part de la pugna existent entre les dues administracions.

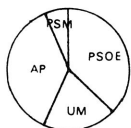
1984?

En bona lògica, en el transcurs de l'any 1984 haurà de continuar el procés de reconstrucció començat l'any 1979 amb el Decret-llei que regulava el règim preautonòmic de les Illes. Res no obliga a pensar que el camí emprès s'hagi de desviar o desfer si les condicions externes no canvien. Vull dir amb això que fins i tot en una ruptura hipotètica del pacte de legislatura existent entre AP i UM, i subsegüent canvi polític del Govern autònom, no s'alteraria substancialment el procés esmentat. No podria ésser d'una altra manera,

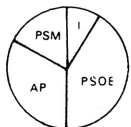
COMPOSICIÓ DEL PARLAMENT I DELS CONSELLS INSULARS

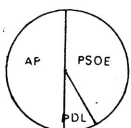
Consell de Mallorca

Consell de Menorca

Consell d'Eivissa-Form.

ja que si es produís una alteració, aquesta suposaria una disfunció quant a la resta de les comunitats autònomes, contrària a la voluntat estatal (d'altra banda, ja veim com accepten l'autonomia els qui fins fa poc la rebutjaven). El més probable, doncs, és que continuem a un ritme semblant al de les comunitats autònomes amb estatuts originats en l'article 143 de la Constitució, empesos per la dinàmica que generen Euzkadi, sobretot, i Catalunya. D'aquí es pot inferir que una paralització o un accelerament de la marxa autònoma depengui avui per avui de les eleccions autonòmiques que s'hi celebraran la pròxima primavera. Si el PSOE —principal adversari estatalista— obtingués la victòria en aquestes dues nacions, és molt probable que es reformàs una part, almenys, del Títol VIII de la Constitució per tal de reconduir l'Estat de les autonomies —centrífug— a un Estat federal —centrípet—. Una victòria nacionalista, per contra, facilitaria un avançament en la direcció autonomista. Tanmateix, a les Illes les conseqüències de l'aprofundiment estatu-

tari són encara molt lluny de la situació en la qual es va trobar Gabriel Canyelles quan prengué possessió de la presidència de la Comunitat autònoma, i ho continuaran essent, lluny, l'any 1984. En aquell moment —primavera del 1983— solament s'havia traspassat un 20 % de les competències assumibles —i encara amb una dotació molt inferior—. Si tenim present que el pressupost de 1983 era de 5.300 milions i que en acabar l'actual legislatura es preveu que arribi als 15.000 milions amb el traspàs de més de 2.000 funcionaris, ens podem fer una idea del que encara resta per recórrer abans dels quatre anys que calen per ampliar les competències de l'Estatut, qüestió que sí podria preocupar a l'Administració central. De moment, l'escull que hauran de salvar les administracions autonòmiques rau en la manca de credibilitat i d'efectivitat en què poden incórrer, de manera especial quan estan, com ara, en llur període de rodatge. Els conflictes entre les administracions autonòmiques seran, però, de fàcil resolució si s'avantposa l'interès de l'administrat a l'ús partidista que es pugui fer d'elles. Si es vol evitar la fregada, la millor manera de demostrar-ho serà amb una generosa llei que distribueixi les transferències i delegacions de les competències que correspondran als consells insulars. L'enfortiment dels consells suposaria un acostament de l'Administració a l'administrat i un pas endavant cap a l'entesa entre les illes. Més difícil sembla que resultarà l'acord entre els diferents grups parlamentaris per a l'aprovació de la llei d'elecció del Parlament, per a la redacció de la qual hi ha dos criteris tan oposats que no sembla pròxima (sense dubte aquesta llei senyalarà el començament del període preelectoral i, per tant, la conclusió del pacte AP-UM). Quant a les relacions amb l'Ajuntament de Ciutat, caldrà llevar-les foc perquè hi cova massa rancúnia personal. L'espectacle ofert, en aquest sentit, pel Govern autònom és del tot deplorable i recorda sovint el paper de la CAEB en altres conteses. Finalment, les relacions amb l'Administració central no s'hauran de veure afectades, tampoc, per la rabiola circumstancial. El fet que el nostre procés autònom avanci arrossegat per uns altres no ens escau de deixar la guàrdia, tot esperant el que s'esdevindrà. La realitat autònoma, objectiva o subjectiva, assolirà una major importància de cada vegada, ja ho hem vist, i farà més difícil la seva reversibilitat. Res no és més lògic, doncs, que la denúncia justificada de l'estancament dels traspassos o de les pressions que exerceix el Govern central contra el nostre país. Denúncia, d'altra banda, a la qual s'hauria pogut incorporar la Federació Socialista Balear si AP hagués actuat amb una mica d'habilitat —per exemple, en el nomenament dels tècnics de la Comissió de transferències—, sense que aquesta exclusió eximeixi de responsabilitat la Federació, perquè al cap i a la fi les reivindicacions esmentades han d'esser animades per la consciència nacional i no per raons electorals. Això, però, és tota una altra qüestió i, si de cas (recordau Orwell), seran les futures generacions les qui hauran de jutjar la responsabilitat històrica dels nostres representants.

ANTONI NADAL

JORDI ARTHUR ORWELL BLAIR, AMIC JORDI, AMB LA PASSIÓ D'UNA FERA DE ZOOLOGIC ENSINISTRADA PER L'ESTAT DE COSES, T'ENVII AQUESTA LLETRA A LES ESBUCADES CASES POU M PERQUÈ T'ENTRETENGUIS AMB NOTÍCIES D'UN PLANETA DESETICAT, LLUNY D'ON TU EL SOMNIARES.

(Guió ràpid d'un curtmetratge realitzat sota el mecenatge de Puríssima Bety Bup, cantant moderna-nineteen-eighty-four.)

EXTERIOR. HORABAIXA. Caminal de fassers vora un parc urbà tot ple de caminois, alzines, llacs falsos, sexuals racons de fosca, remors al·lucinatòries de converses humanes extingides, tot plegat una certa decadència anys dos mil. Hi ha dos homes que passen: joves de mitja edat, vestits nobles i actuals, gestos vius i excèntrics. Semblen habitants d'un món quasi sense habitants i a punt de fer el cucc. Travelling total amb/ en/ vora/ dins/ prop/ etc. etc. ells dos.

Down: Quina collonada! Et diria un foraviler de Son Torrella. La guerra i la revolució plegades fins ara dins la nostra història no han existit mai. I manco suara quan els dos mots tenen un altre sentit real, i quan dic real, ja m'entens, vull significar reial, idè això, cap cap de sentit semblant dins els mèdia, els inventors de la realitat d'avui.

Out: Mira, la mar s'ha quedat amarada de boirina. Quines mariconades me fa dir el paisatge. O la meva germana. Record com si fos ara quan me contava com s'ho muntà amb el seu amor de la guerra que nomia Alexis i era un milicià poumero que es trobava a la Caserna Lenin quan en Jordiet Orwell hi arribà. A Barcelona tot resultava estrany i commovedor. Hi havia feina per tothom, i el cost de la vida era extremament baix. Malgrat totes les misèries d'un temps tan fosc la gent semblava satisfeta i esperançada. Sobretot hi havia fe en la revolució i en el futur, el sentiment d'haver entrat en una era d'igualtat i llibertat. Els essers humans intentaven comportar-se com a essers humans i no com a dents de l'engranatge de la màquina capitalista. Per què serveix la història de les històries si no és per contrastar els fets?

Down: La lluita per la revolució democràtico-socialista no et diré que sia l'Oelepé emperò per allà van les coses. Aquí no ens trobam dins el tercer món.

Out: Dins el setè, no ho creus? Podríem fer un meravellós Encontre de Cultura amb aquest emblema. Els que foren xusma i fems el 37 tenien moltes de les idees que ara mateix sostenen els xusmosos d'avui. I arreu són censurats, silenciats, destrossats amb una paraula, xusma dura.

Down: Estàs un poc tocat. Millor dit, paranoic o parano com diria Na Lina, pertot veus fantasmes.

Out: Un fantasma recorr Europa, l'aeròbic mental sòcioestatal demòcrata. T'agrada l'horterada? Les banderes del Pum i del Psuc eren vermelles, te'n recor-

des de les diferències de l'ona colorística dins aquella primavera del 37, del maig del trenta-set. Quan En Jordiet Orwell trescava per la muntanya cercant llenya i se preguntava si allò era realment una guerra o un invent del News Chronicle, quan esquivava les ràfegues de les metralladores comunistes en els aldarulls de Barcelona i quan fugia de Catalunya amb la policia als talons, tot això li passava pel fet que servia en les milícies del Poum i no en les del Psuc.

Down: L'únic que importava era guanyar les eleccions vols dir? Te veig arribar d'enfora. Sí, lluitaven per la democràcia parlamentària i per això calia fugir de col·lectivitzacions i del caos revolucionari.

Out: Tens raó, un Govern Central fort, unes autonomies triomfalistes, un lligam amb les forces de l'economia, unes nacionalitzacions inexistents, un exèrcit ben entrenat i plenament militaritzat, i tot allò que no entra aquí és treballar a favor dels feixistes, dels terroristes. M'agradaria saber fer el posat més escèptic dels meus pensaments, vinclar amb una airosa capada mon escèpticisme. Vols un Lucky Strike?

Down: Has vist la tracalada d'articles, columnes, cròniques, reportatges, etc. etc. que se preparen per celebrar la vida i l'obra del teu amic Eric Arthur Blair?

Out: Retxes damunt l'aigua, pedres tirades dins un pou massmediàtic on el confort mental domina. Cap suggerència crítica, cap veu poc pertinent, cap ullada porgadora enmig de la confusió, cap pumero reciclat. Mira com creixen les ombres arreu arreu vora els micropoders, vora les macrocappelletes, dins un debat cultural inexistent. Què fer? Continuar dins la lluita, no hi ha altra sortida als culs de sac momificadors. I si fos possible la tria? Intentaria trobar un altre planeta per viure. Aquí no hi ha esperança. És un planetinià qui parla.

Atenció: Tota la conversa duu una banda sonora feta amb músiques paràsites de tota casta: explosions de míssils, motors de camions, crits de socors, una mica de Mozart llunyà i nombrosos sintetitzadors on es fa so la menuda agonia triomfal d'allò que queda de cultura catalana a les darreries del segle XX. Quan surt la paraula FI es veu en sobreimpresió la coberta d'un exemplar rebregat de l'**Hommage to Catalonia**. I de sobte, negre absolut.

L'ESGLÉSIA NOSTRA

Bartomeu Tauler

Balanç '83 - Utopia '84

Em demanen un balanç de l'any 1983 en referència a la vida i activitats de l'Església de Mallorca. Em resulta francament difícil. Això de balanç sona a balança que un pot fer inclinar cap a un costat o cap a un altre. Però accept el risc.

Partesc de la convicció que el creixement de la fe no es pot mesurar i que l'Esperit desvetla, allà on vol i com vol, comunitats i persones i els empelta els valors de l'Evangeli. També crec, de bon principi, que l'estructura organitzativa externa —per molt cabal i brillant que sigui— no és l'indicatiu de la construcció del Regne de Déu.

Ara bé, utilitzant criteris humans i fent repassos que resulten indubtablement parcials, intentaré presentar la meva anàlisi de l'Església de Mallorca, que no és meua sinó **nostra**, ja que he d'agrair als bons companys les seves notes i suggerències.

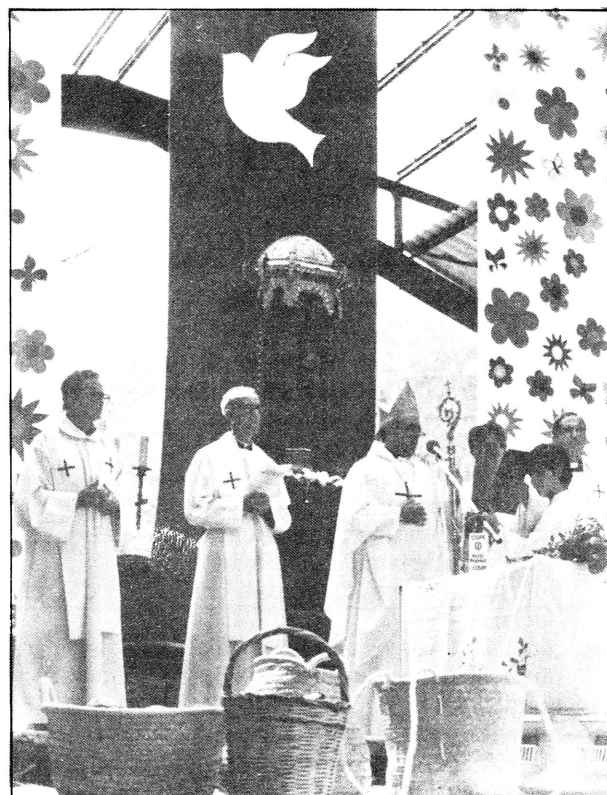
PASSA ENDAVANT O RESSEGUDA? RETORN AL TRIOMFALISME O AVANÇ EN PROFUNDITAT?

Preguntes com aquestes plantegen una alternativa potser massa radical, i poden menar a la vegada cap a respostes ambigües.

És clar que no és possible fer un balanç oficial de l'Església mallorquina. Són tants els nivells, diverses les opcions i múltiples les mentalitats, donant una imatge tan variada com la nostra geografia illenca. Enmig de tot, cal dir que ja se superen els conflictes provocats i els enfrontaments quasi inevitables d'anys enrera. Tots deixam més lloc i hem après a respectar més; qui sap si perquè no ens queda més remei o perquè hem avançat en els criteris evangèlics. Tant de bo que siguin aquests els qui donin el pes qualificat.

Per altra part, han anat assolant-se il·lusions de renovació i de canvi. I damunt això encara les altes esferes de l'Església han retallat experiències, i els mitjans de comunicació han destacat aspectes anecdòtics i superficials com si es tractàs de les línies i eixos fonamentals de l'ésser cristià. Han fet més renou, per exemple, les notícies sobre l'hàbit dels clergues que el seu compromís amb la Paraula i la Vida de Jesús. Han tingut més ressonància les directrius sobre la confessió privada que no les lluites i esforços per a una autèntica reconciliació.

Malgrat tot, en el si de moltes comunitats i grups, la consciència del que és essencial va prenent cos, i la serenitat davant les notícies sensacionalistes i enfront de les normes jurídiques i curials ha marcat una constant de resistència i de manteniment d'experiències serioses i ben fonamentades.

A NIVELL D'INSTITUCIÓ

L'any 1983 passarà a la Història de l'Església com a Any Sant de la Redempció, del Sínode dels bisbes sobre la Reconciliació, de la promulgació del Dret Canònic...

També cal destacar, a nivell de conferències episcopals i d'esglésies locals, els documents valents i aclaridors sobre la pau en el món, d'entre els quals sobresurt el dels bisbes nordamericans.

¿Hauran tingut impacte sobre els poderosos del món, perquè aturin la cursa d'armaments i l'amenaça de destrucció total?

A nivell d'església diocesana, li hauran donat to i calor l'obertura de l'Any de Lluc (Centenari de la coronació pontifícia de la Mare de Déu), l'Assemblea Diocesana amb nous aires i nou estil, la renovació del Consell de Presbiteri, el relleu també dels Consells de les Congregacions Religioses. Dins el mateix panorama, ressalten anècdotes i fets, com la polèmica sor-

gida per mor del programa de TVE sobre En Jaume Santandreu i la consegüent carta del bisbe, qualificada pels cronistes d'església com a «correcció jeràrquica i fraternal». La crisi afectava també a la Delegació Diocesana d'Acció Social, arribant a una sortida que atorga gran responsabilitat als laics. La «Vetla juvenil de Santa Maria», en la vigília de l'Any de Lluc, causava fort impacte entre els joves cristians més conscientitzats i oberts. En canvi, l'acte oficial d'obertura era considerat per molts bastant ambigu, amb una càrrega de «folklorisme polític» i d'un cert barroquisme no massa amb consonància amb l'estil de les comunitats d'avui.

Queda penjant la pregunta amb regust d'esperança: ¿tindran aquests esdeveniments unes repercussions de conversió, de creixement en la fe dins les comunitats? ¿Seran copsats com a gests eloqüents, socials i intel·ligibles per al poble?

A NIVELL DE LA BASE

Del treball realitzat pels 200 grups cristians a l'Assemblea Diocesana '83 es pot deduir gran vitalitat, capacitat d'autocrítica, revisió, ganes de treballar i de conjuntar esforços, encara que només arribin a minories dels nostres pobles i Ciutat:

- passes donades en la catequesi
- experiències destinades a millorar la celebració dels sagraments
- intents valuosos d'acostament al món dels joves, dels pares de família, dels marginats...
- posada en marxa de grups o comissions d'Acció Social
- renovats esforços de presència als mitjans de comunicació llevat de la televisió, on caldrà portar-hi iniciatives
- nomenaments de capellans, que han guanyat en eficàcia, però que a vegades han tingut un tractament d'estil més bé empresarial que no pastoral
- equips de preveres, que fa uns anys eren promoguts i valorats, ara han perdut força, i no arribam a superar la «pastoral de campanars aïllats»
- capellans que s'han trobat periòdicament per a repassar i reconduir la seva tasca pastoral i l'orientació de les parròquies, com el col·lectiu «Part Forana», «Capellans de barriades»; arxiprestats i altres grups
- el bisbe aporta una personalitat i un estil dinamitzadors i dialogants, potenciant la creativitat i la participació dels laics
- joves i al·lotes donen vida amb l'expansió dels Clubs d'Esplai
- pobles i comunitats, on tot segueix com sempre, amb la mateixa rutina...
- les despeses de l'administració diocesana no sempre han estat prou intel·ligibles ni acceptables amb criteris evangèlics...
- premsa local, de la qual se'n serveix la petita església com a d'altaveu i mitjà d'intercanvi
- comunitats i grups que aprofundeixen en la fe i caminen amb fets d'acció social

- grups d'espiritualitat que obrin portes i inspiren la creativitat de l'Esperit
 - grups d'espiritualisme, que es queden estancats i tenen por de la comunicació i de l'aire fresc
 - grups de preveres, religioses i laics que es donen totalment a la tasca de servei i rehabilitació dels marginats; drogaddictes, aturats, etc. que treballen per a la gent dels barris, associacions de veïns, clubs de tercera edat...
 - gent de parròquies que intercanvien experiències amb altres de la mateixa comarca o sector
 - gent que posseeix una gran riquesa, creativitat i dinamisme, però que resten limitats per la manca de comunicació.
- I així, seguiria una llista interminable.

IMPRESSIONS I VALORACIONS

— Ací i enllà es pot detectar un cert **desencís** (paraula que ja ha esdevingut tòpica), deixant enrera la **contestació**. Són pocs, avui, els qui es molesten «contestant». Gosaria afirmar que la profecia valenta i decidida s'ha arraconat fins a ser objecte de rebuig per part de molts. Fa nosa i resulta feridora, però ens és necessària per a avançar en fidelitat. ¿On queden els profetes, que en altres moments punyien, desvetlant esperances?

— La promulgació del **Dret Canònic** —quan molts havíem confiat més amb una «Llei fonamental» per a l'Església— ja no ha despertat ni entusiasmes ni protestes. Tal volta s'ha descobert que no val la pena despendre energies en qüestions disciplinars i jurídiques, quan les qüestions vitals van per un altre cantó.

— L'organització perfecta i els **organigramas** són segurament necessaris, dins una societat tan cronometrada i quan l'Església diocesana és tan ampla i diversa com la nostra. Però no deixen de comportar la temptació de la burocràcia i de la comptabilitat de les eficàcies, quasi a ras d'executius d'empresa.

— L'**acció social** es va prenent cada vegada amb més interès i preocupa com a qüestió prioritària a les petites comunitats i grups de creients. Al mateix temps, l'església entén ben clarament que es tracta d'una labor de suplència, i que ha d'urgir les institucions cíviques i polítiques perquè afrontin els problemes socials com a tasca pròpia.

— En **assumptes morals** —i aquí em referesc globalment a l'església dins tot l'Estat Espanyol— s'ha deixat sentir més la seva veu, precisament quan en aquest camp, sembla restar més prop de les ideologies de signe conservador (que basti l'exemple de les declaracions davant el projecte de despenalització de l'avortament), mentre que davant la **qüestió econòmica** no s'ha manifestat amb suficient força, i seria en aquest punt on s'acostaria un poc més a la mentalitat progressista. (Bé és ver que pel mes de gener d'enguany hi ha hagut declaracions de la Conferència Episcopal en aquest aspecte).

— En el **tema educatiu**, sense dubte que hi ha grups cristians afins a la LODE, però generalment el seu parer es deixa sentir poc, i encara més els mitjans de comunicació no el solen transmetre. En canvi, els

sectors provinents de grans Col·legis privats de l'església que hi estan en contra aconseguixen molt d'eco en la premsa i llancen amb molt de renou la seva propaganda.

— De tot això en resulta la impressió que l'església en general està replegada a la ideologia dretana, conservadora, cosa que segurament no s'adequa del tot a la realitat i als esforços de grups ben conscients.

— Ja he tractat un poc del tema «**Mitjans de comunicació**». Però hi podria afegir, encara, que s'ha notat bé la presència d'església a les petites publicacions de la Premsa Forana. Llavors, la seva incidència ja resulta més minvada a la premsa i ràdio que cobreix tota l'illa. I l'aparició en televisió és un dels punts de la tasca a fer. De totes maneres, els avanços són ben positius, en allò que es refereix a la delegació diocesana de MCS.

PUNTS D'UTOPIA I D'ESPERANÇA

Els caires positius, de camí i d'avançada de la nostra església local potser hagin restat una mica encoberts per una visió més crítica i per una valoració no massa exultant.

Per altra banda, poden contrastar aquestes opinions amb la visió que no fa molt presentava el nostre bisbe, mostrant la cara més neta i riolera i destacant els aspectes de progrés i de bon funcionament.

No crec que aquesta **meva** visió, que és també **nostra**, desdibuixi per res l'esperança que sempre ens ha de moure a tirar endavant. Però vull defugir tot possible triomfalisme que s'allunya igualment de l'**autèntica esperança**.

L'Església a Mallorca va consolidant una línia d'**arrelament de la fe i de la vida** del cristià dins la realitat de carrer, dins el quefer de poble, dins els àmbits on es pot donar la solidaritat. És aquesta una consecució que ja no ve de nou, perquè se n'ha fet objecte de reflexió i de catequesi seriosa.

Les minories de cristians més atents i responsables van creixent cada vegada més, davant els desafiaments actuals, que estimulen i a la vegada purifiquen la seva fe.

S'ha pogut constatar que la nostra església cerca amb inquietud camins per a **acostar-se als joves**. Ja no és tant que cridi els joves cap a ella mateixa sinó que es posa en camí cap a ells per entendre el seu món i el seu llenguatge, respondre als seus anhels i a les seves opressions.

En el **camp de la marginació** és tota l'església la que hi està compromesa, encara que el servei directe als marginats el realitzin uns pocs. En aquesta àrea, malgrat tot, és molt el camí fet, i llarg el que manca recórrer.

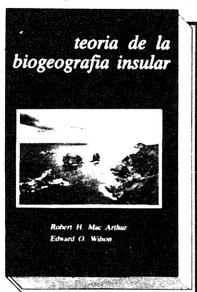
Tot això fa sorgir a pobles i Ciutat, als barris i als sectors, grups i comunitats que poden ser signes més clars de la presència del Ressuscitat en el nostre món, si defugim la temptació de poder i acceptam la nuesa de l'evangeli.

La utopia està llançada. Que no ens manqui el coratge de l'Esperit per a perseguir-la amb constància.

BARTOMEU TAULER VALENS

NOVETATS DE L'EDITORIAL MOLL

Illes d'Or n.º 137. **Llorenç Capellà**. BOLLES DE COLORS.

Illes d'Or n.º 138. **Pere Morey**. RONDALLES PELS QUI ELS AGRADA LA HISTÒRIA.

Guillem Colom. ANTOLOGIA LÍRICA.

Biblioteca Raixa n.º 132. **Salvador Galmés**. FLOR DE CARD.

Biblioteca Raixa n.º 133. BHAGAVAD GITA. Pròleg de **Joan Mascaró**.

Biblioteca Raixa n.º 134. **Isidre Grau**. SOL SENSE SOL.

Balenguera n.º 33. **Ponç Pons**. AL MARGE.

Monografies científiques n.º 2. **R. H. MacArthur i E. D. Wilson**. TEORIA DE LA BIOGEOGRAFIA INSULAR.

Joan Oliver i Fuster

Joan Miró, l'Obra Cultural Balear i la correspondència de joventut entre Miró i Bartomeu Ferrà

Dec a la meua tasca com a membre de la Junta de l'OCB l'honor d'haver conegut personalment i tractat amb una certa freqüència l'inoblidable artista i el sempre atent i amatent amic que fou Joan Miró per tots quants treballam pel desenvolupament de la nostra cultura.

En efecte, quan vaig accedir, juntament amb Josep Maria Llompart i d'altres amics, a la junta de l'OCB, la nostra associació es trobava, com gran part de la nostra societat, en un moment molt interessant i decisiu de la nostra història. El franquisme s'acabava, amb la mort del dictador, i s'estaven obrint, per a les opcions polítiques més diverses, vies normals de participació.

Es tractava de donar impuls a la idea primera i fonamental expressada en els nostres estatuts, és a dir, el foment de la nostra cultura.

Joan Miró era un soci molt prestigiós de l'Obra i se'ns va ocórrer demanar-li el seu ajut. Pensàrem que, tal volta, un cartell de Miró, fet expressament per a l'OCB, podria significar una empena molt bella i feliç per a les nostres idees. Al mateix temps, li exposàrem breument la difícil situació econòmica per la qual passava l'OCB en una època en què encara no hi havia cap institució que ens donàs cap mena de suport financer.

Ell escoltà amb la seva característica actitud desperta i vigorosa tot quant li diguérem i ens acomiadàrem amb la promesa que pensaria què podia fer per l'OCB.

En aquella visita, però, s'establiren uns vincles personals entre ell i jo que en aquest moment constitueixen per a mi un vertader tresor de records, d'experiències i de sentiments envers aquell gran home i aquell gran artista, sovint tan mal comprès.

La primera cosa que em cridà l'atenció fou la capacitat que Miró tenia per valorar, per estimar, per ennobrir les coses més insignificants.

Aquesta característica de la personalitat de Joan Miró, aquesta permanent actitud d'admiració, de sorpresa, d'interrogació i finalment d'experimentació davant les petites coses —normalment oblidades o menyspreades per la majoria de la gent— són, al meu entendre, la clau per a comprendre Miró.

I la nostra futura amistat nasqué en aquell moment mitjançant la coincidència en l'admiració d'una petita peça de ceràmica de Paterna —en verd i manganes— que Miró tenia malauradament trencada. Li vaig

proposar de fer-la-hi restaurar i me la va deixar de seguida.

Poques setmanes després la hi vaig tornar, ja recomposta, i la seva alegria va ser tanta que jo mateix contemplava perplex aquella reacció.

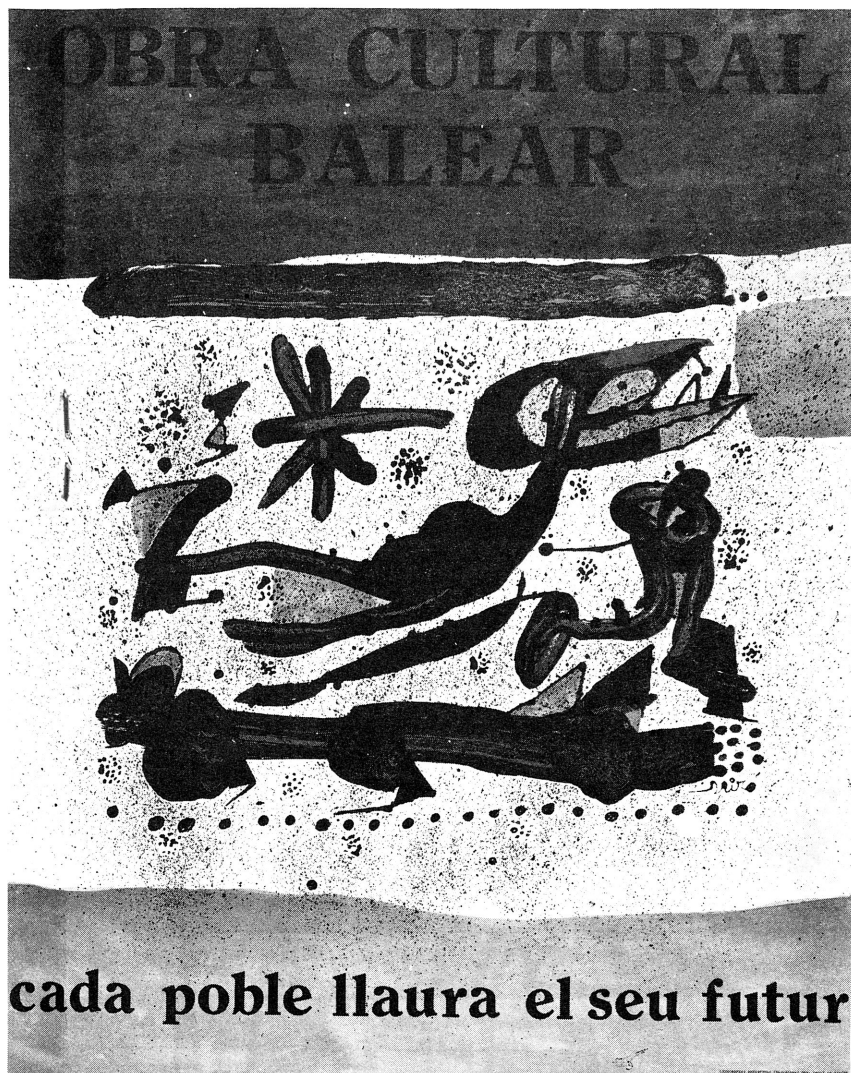
Passaren uns quants mesos i, un dia, ens avisaren a l'OCB, que la galeria Maeght, de Barcelona, havia telefonat demanant que ens posàssim en contacte amb ells. Concretament amb el Sr. Farreres. Ho férem tot d'una i ens digué poc més o manco això:

«Bon dia tenguen, sóc Farreres, de Maeght, de Barcelona, i he de dir-vos que el Sr. Miró ha fet una litografia de la qual vol que cinquanta exemplars siguin per vostès, vint per una entitat del Principat, cinc per pagar totes les despeses d'edició i que les mateixes planxes servesquin pel tiratge d'un cartell específic per a l'OCB. Convendria que vostès passassin o vinguessin a Barcelona per tal de veure les proves i per donar el vist i plau al cartell. Al mateix temps podríem establir el text que hi ha de figurar».

Miró ens resolía, amb la seva característica generositat, més d'un problema a la vegada. El nostre agraïment no tenia límits. Havia realitzat un treball ple de simbolisme. Aquell ocell volander trencava l'aire en una direcció ben definida, sobre una terra menuda i aïllada i en un cel que canviava de coloració a mida que l'au sortia de sota el núvol negre del temps passat, i se dirigia cap a una atmosfera més acollidora que assolia tonalitats de verda esperança; i, emmarcant els límits inferior i superior el blau de la mar mediterrània i el roig d'una alçada no exempta de núvols però, per això mateix, promesa d'un nou dia més lluminós i encoratjador.

Anàrem a Barcelona i, entre tots, arribàrem a l'acord que el cartell hauria de dur el nom de «Obra Cultural Balear» a dalt, i a la part inferior un lema o frase que constituís una crida i una afirmació per al nostre poble: «Cada poble llaura el seu futur» ens va parèixer prou clar i, prèvies consultes a Joan Miró, quedà establert així.

L'OCB estava ja per sempre lligada al nom de Joan Miró i a més a més, el producte de la venda de les litografies serviria més endavant a una sèrie d'objectius molt importants: la creació d'una biblioteca especialitzada en temes pedagògics, tota ella en català, —que porta el nom de «Biblioteca Joan Miró»—, la creació d'un fons de reserva per a futures activitats de

l'OCB, que hem pogut trametre quasi intacte a la Junta que ens ha succeït, i la possibilitat de cobrir algun dèficit sempre inevitable.

Els nostres contactes amb Miró s'intensificaren durant la realització de les proves i de la tirada definitiva de la litografia i en una de les nostres visites parlarem d'amics comuns.

Jo li portava una salutació d'una antiga amiga de la família, la vídua del pintor Bartomeu Ferrà, qui havia estat un gran amic i company de Miró.

Miró es va mostrar molt interessat i recordà l'amic mort amb vertadera estimació. Immediatament, em féu patent el seu desig de tornar veure Anna Maria Ferrà i me digué que, per poc que pogués, ell aniria a veure-la. Aqueix desig es complí al cap del temps —quasi cinc anys després— d'una altra manera, però el retrobament fou igualment emotiu.

Durant aquella conversa Miró recordà —de sobte— que en la seva joventut, quan tant ell com Ferrà estaven començant, havien mantingut una correspondència força interessant i es mostrà molt desitjós de rellegir aquelles cartes que li havia escrit al seu amic. Naturalment li vaig prometre que faria el possible per localitzar-les i em mancà temps per parlar-ne amb la família Ferrà. La filla de Bartomeu i Anna Maria

—Margalida— m'ajudà en la cerca i trobada d'aquelles cartes, i, quin no seria el meu goig en veure que li podia oferir a Joan Miró el que m'havia demanat.

Anna Maria, molt gentilmente, em deixà els originals que jo vaig portar a Miró acompanyats ja d'unes fotocòpies perquè els tengués el temps que volgués i en tornar-los, guardàs les fotocòpies; així es féu, i ara vos voldria comentar una mica d'aquella troballa.

Són cartes escrites entre el 1915 i el 1920. Cinc d'elles estan datades: la primera el 15 de març de 1915, després en vénen tres de l'any 18 (18 de febrer, 25 de juliol i 1 de novembre) i la darrera és del 8 d'agost de 1920. N'hi ha una d'incompleta a la qual manquen les darreres pàgines i, amb elles, la data i signatura que correspon indubtablement al primer període d'aquesta correspondència, és a dir, l'any 1915 o el 1916; amb tota probabilitat posterior a la primera esmentada.

Aquesta documentació és prou interessant, puix correspon a un període molt important en la vida de Miró i en la de tot el món cultural europeu i totes les inquietuds dels joves pintors, il·lusionats pel seu futur però aïllats per la incomprensió a l'interior del país i per la primera Gran Guerra a l'exterior, hi són presents:

«...Treball molt; tot el meu esforç és per a construir bé, ço és la lluita per lo que no tinc. Serà més forta la meua obra si altrament que bella de color està bé de forma». Diu la carta del 15 de març de 1915, indubtablement la primera d'aquesta correspondència. I més tard, a la segona carta (aquella sense data, però que ha de correspondre a la tardor del mateix 1915 o tal volta del 1916) segueix amb el tema:

«Só content dels meus esforços per a vèncer la forma; els meus estudis de tacte han devingut fecunds, amb ells he adquirit una visió viva de la forma; les meves obres són millor construïdes que les que tu vegeries... ha passat qualque temps i les obres d'allavors m són ja enotjoses».

Aflora al mateix temps la preocupació per pendre contacte amb els moviments artístics de l'altra banda dels Pirineus i no es pot reprimir de mostrar la seva presa de posició davant la tragèdia que ensombreix el continent. Així trobam a la carta de 25 de juliol de 1918:

«Dies de mútua felicitació per nosaltres, fervents francòfils, són aquests de la gloriosa ofensiva dels aliats. A veure si conseqüeixen d'una vegada treure a aquella gentota, i nosaltres podríem anar a París a saturar-nos de la gràcia francesa, sintetitzada en Renoir (aquell «Moulin de la Galette», aquelles dones, aquells nus!). Ara em ve a la memòria un pintor de la nefasta raça germànica Von Stuck: aquells homes amb aquells bíceps, aquella serp entortolligant-se pel coll d'una dona (asquerosament) —esperit d'Alemanya— antítesi de Renoir (esperit de França) tot joventut i música».

I a la carta del 1 de Novembre del mateix any segueix amb el tema: «Sens acosta el dia en què podrem anar a París. Els Boches estan completament perduts, tan com victoriosos els heroics aliats».

Finalment la guerra acabà i Miró féu son primer —i tan somniat— viatge a París. A la carta del 8

d'agost de 1920 —des de Montroig— dona noves al seu amic Ferrà de l'estada a la ciutat de la llum:

«Ja estic al camp treballant tant com puc. Vaig estar a París fins mitjans de juny; vaig passar uns quants dies a Barcelona i me'n vaig venir aquí, amb tota febre de treballar. L'estada a París m'havia obert un món d'idees, i ara amb la tranquil·litat excitant del camp me llenço a treballar ferament. Tu ja saps el meu ideal París i el camp de Catalunya (naturalment, de Mallorca també)».

Afectuosa manifestació envers de la nostra Illa, que més avall es concreta en un propòsit ben definit no exempt de matisos prou expressius; diu Miró a la mateixa carta. «Jo aquesta tardor tinc ganes de venir-me'n a Mallorca a treballar uns quants mesos... T'estimaré que si saps en quines condicions econòmiques està allí la vida m'ho diguis. Jo necessitaria que s'hi visqués sumament barat... Això de la pintura no és cap gran affaire (ja ho saps, eh?)» i just a continuació una pregunta encisadora «...Trobaré alguna al·lota que es deixi pintar, vestida, naturalment?».

Després d'haver llegit aquestes paraules plenes d'il·lusió, de sinceritat, de fe en el propi treball malgrat les dificultats de tot ordre, què direm?

No res més sinó que d'aquesta breu però interessantíssima correspondència moltes d'altres coses es podrien comentar. Sens dubte, un especialista en la vida i obra de Miró qualche dia l'aprofitarà per dedicar-li l'atenció que mereix. Si jo m'he atrevit a donar-ne aquesta notícia no tenc altra excusa que la de la meva participació induïda en el seu recobriment i la de que, malgrat haver-ne depositat fotocòpies a la Biblioteca March —amb el consentiment de Joan Miró i de la família de Bartomeu Ferrà— en el mateix moment en què passava per les meves mans, fins ara no he vist que ningú l'esmentàs enlloc.

Si aquest recordatori incitàs algú a realitzar una profundització en el seu contingut em donaria per ben satisfet i si només he contribuït a introduir una pinzellada a l'auto-retrat de l'amic Joan Miró, què més podria desitjar?

JOAN OLIVER I FUSTER

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

llegiu mallorca socialista

la revista
de l'esquerra
nacionalista

PSM

Partit Socialista de Mallorca

carrer Temple, 7 Ciutat

Librería Jovellanos

UN SEGLE AL SERVEI DEL LLIBRE
I DE LA CULTURA

Jovellanos, 1

Tel. 22 14 66

CIUTAT DE MALLORCA

*La història és l'únic instrument que pot obrir
les portes a un coneixement del món d'una manera,
si no científica, sí almenys raonada.*

Pierre Vilar

L'AVENÇ

Revista d'història mensual
Regàs, 14, 4t, 3.ª, Barcelona-6 - Telèfon 218 62 08

1.er Festival de Cinema Científic i Cultural

La Fundació Caixa de Pensions va convocar el Primer Festival de Cinema Científic i Cultural, que es va realitzar al Museu de la Ciència (Barcelona) durant el mes d'octubre de 1983.

A les seccions de concurs i d'exhibició s'hi va projectar un total de 80 films, que foren presentats per les productores més prestigioses d'aquesta especialitat del Canadà, els Estats Units d'Amèrica, França, Gran Bretanya i la República Federal Alemanya. Gràcies a la qualitat i l'atractiu de les pel·lícules que hi van ser estrenades, el conjunt de la iniciativa va ser molt ben acollida pel públic general i pels especialistes científics i pedagògics, i va trobar un magnífic ressò en el mitjà informatiu.

Hem considerat que calia que Girona, Lleida, Tarragona i la Ciutat de Mallorca tinguessin coneixement directe d'aquesta manifestació, a través d'una selecció dels títols que van obtenir-hi més èxit, entre els quals, alguns dels premiats pels seus valors cinematogràfics i educatius.

Estam segurs que les sessions que hem programat seran plenament satisfactòries per al públic i ajudaran a difondre entre els professionals uns materials cinematogràfics de gran categoria i de clara utilitat per a la labor de formació d'infants i joves.

FUNDACIÓ
«CAIXA DE PENSIONS»

PROGRAMA

DIMARTS DIA 14

Què és això de l'energia?

Idioma: Catalán 15 minutos

Aprendiendo a ver

Idioma: Castellano 15 minutos (Premi)

Una nova visió de l'espai

Idioma: Catalán 28 minutos
 El cicle de les roques
 Idioma: Catalán 22 minutos
 Riqueza en la tierra
 Idioma: Castellano 20 minutos
 El paradís mecànic
 Idioma: Catalán 55 minutos
 Ballet Robotique
 Idioma: Música 8 minutos

DIMECRES DIA 15

Sobre olores...
 Idioma: Castellano 13 minutos (Premi)
 Ja és hora!
 Idioma: Catalán 20 minutos
 Como es la materia: Las transformaciones químicas
 Idioma: Castellano 13 minutos
 Force and Motion: Newton's 3 Laws
 Idioma: Inglés 18 minutos (Premi)
 Les computadores i el futur
 Idioma: Catalán 30 minutos
 L'art i la màquina
 Idioma: Catalán 55 minutos
 Mocs, estornuts i malalties contagioses
 Idioma: Catalán 14 minutos

DIJOUS DIA 16

Que comenci la vida
 Idioma: Catalán: 7 minutos
 El mundo a través del tacto
 Idioma: Castellano 13 minutos (Premi)
 Fotosíntesis
 Idioma: Castellano 20 minutos
 L'imant terrestre
 Idioma: Catalán 50 minutos (Premi)
 La sang el miracle microscòpic
 Idioma: Catalán 22 minutos
 Giacomo Balla i el futurisme
 Idioma: Catalán 55 minutos

DIVENDRES DIA 17

La terra: la seva atmosfera
 Idioma: Catalán 9 minutos
 Reflexionando sobre la luna
 Idioma: Castellano 15 minutos
 Si estimes aquest planeta
 Idioma: Catalán 25 minutos (Oscar 83)
 Oïu, escolteu!
 Idioma: Catalán 15 minutos (Premi)
 La dinàmica del Océano
 Idioma: Castellano 19 minutos (Premi)
 El llindar de la llibertat
 Idioma: Catalán 55 minutos
 La pell: La seva estructura i les seves funcions
 Idioma: Catalán 21 minutos.

Ulls i estrelles

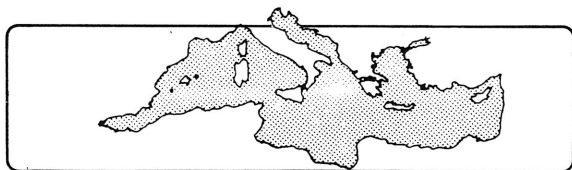
Els nins i Miró

«La Caixa a les escoles» prepara un taller sobre l'obra artística de Joan Miró.

Es presentarà primerament un quadern de treball per als nins com a introducció al Taller, que tindrà com objectiu fer conèixer l'obra d'aquest artista als nostres escolars.

Probablement es durà a terme dins el mes de març.

Mediterrània avui

Parlar de Mediterrània esdevé una qüestió complicada perquè sovint s'associen els voltants d'aquesta mar amb un passat esplendorós i bressol de civilitzacions vençudes pel temps o pels bàrbars diversos; però la Mediterrània actual és un univers ben viu de pobles i nacions amb unes preocupacions i circumstàncies molt apropiades.

La posició de les Balears a la Mediterrània és un fet evident, però malauradament desconeixem massa sovint l'existència de la resta dels pobles i estats ribereños no integrats a «l'anhelat Mercat Comú». Les informacions dels nostres mitjans de difusió pateixen, en general, la malaltia característica del món «occidental»: l'euro-centrisme. Les nostres comunicacions estan orientades cap a la Península i als centres extramediterranis que ens exporten turisme; aleshores podríem afirmar que a les Balears ens trobam quasi bé incomunicats amb la resta de la Mediterrània

ON ÉS LA MEDITERRÀNIA?

La Mediterrània formaria un «continent heterodox» vertebrat a l'entorn d'una mar; segurament l'antic Imperi Romà no es devia plantejar la greu qüestió de separar tres «continents» que encerclaven el seu «Mare Nostrum». Estam habituats a separar els tres continents clàssics per la mar i els estrets (Gibraltar, Bòsfor o Sueç), però en el cas de la regió (o «continent») Mediterrània la mar n'és l'esquelet, aleshores aquí la mar no separaria, més tost uniria. Ens restaria situar els límits exteriors, qüestió que a la nostra època resulta prou complicada i artificiosa: sobretot els límits Nord i Est, on la densitat de població, la geografia i els factors polític-socials dificulten la solució; a la zona Sud els límits semblarien més senzills per la frontera d'arena, espaiosa però clara, que marca el desert del Sàhara (amb el «pont» del riu Nil).

QUI LA FORMA?

Si observam un mapa polític veurem que les zones d'aquesta «regió» estan actualment dividides entre 17 estats; se'ns planteja ara un altre dubte: Són tots els estats ribereños plenament mediterranis? La pregunta anterior formulada amb uns exemples concrets seria la

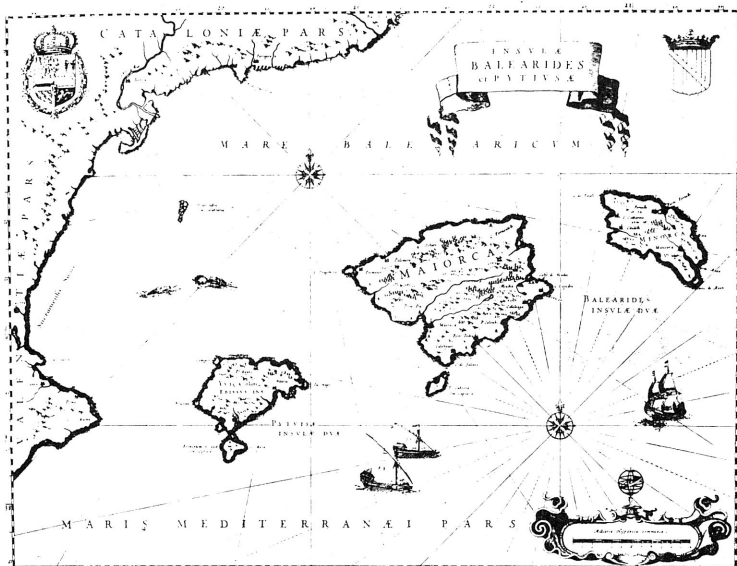
següent: Són estats plenament mediterranis França i Espanya, on mitja població mira l'Atlàntic? La resposta possiblement seria negativa; potser seria millor parlar (per alguns casos conflictius) de pobles mediterranis més que d'estats. Dificilment es podria admetre que: els bascs, els gallecs d'Espanya, els bretons de França o els curds de Turquia, per posar alguns exemples, són pobles mediterranis; en canvi no resulta dubtós que els Països Catalans i Occitània ho són.

La història de la Mediterrània ha conegut múltiples civilitzacions i cultures, algunes pròpies d'altres alienes, que han configurat l'actual barreja de pobles i ètnies que políticament s'adscriuen a 17 estats. Estats prou diversos (interiorment i en conjunt) que suposen una mescladissa prou remarcable de sistemes polítics. Al Nord les democràcies occidentals de l'OTAN (Espanya, França, Itàlia i Grècia) i els règims comunistes «heterodoxes» (l'autogestionària República Federal de Iugoslàvia i el comunisme crític de l'aïllada Albània). A l'Est la dictadura militar turca, fortalesa de l'OTAN; i la zona de conflicte permanent: l'estat sionista d'Israel, la pro-soviètica Síria i un Líban dividit. Al Sud, el règim presidencialista d'Egipte; la Líbia de Gaddaffi, radical defensora de la seva sobirania; el règim populista tunissenc amb el seu «socialisme» moderat; el socialisme algerí, capdavanter de la política del tercer món; i la monarquia dictatorial de Hassan al Marroc. Al mig tendríem dos estats insulars: la no-aliniada Malta i la conflictiva illa-estat de Xipre.

A la Mediterrània d'ara a més de conviure règims políticament prou oposats, cal afegir-hi la problemàtica del nacionalisme dels diferents pobles i comunitats oprimits (per exemple: corsos a França, sards a Itàlia, albanesos a Iugoslàvia, berebers al Magreb...). La tradicional enemistat entre règims i pobles veïns motiva sovint greus disputes (territorials, polítiques, ètniques, religioses...). Podríem esmentar: Albània-Iugoslàvia, Grècia-Turquia, Israel-Països àrabs, Egipte-Líbia, Marroc-Algèria, Espanya-Marroc...

PROBLEMÀTIQUES

Aquest article inicial únicament pretén servir d'introducció a algunes problemàtiques de la Mediterrània i esperam poder oferir d'altres breus opinions a successius articles sobre la qüestió.

La Mediterrània, a més de la seva situació concreta, planteja tot un seguit de característiques que, en certa mesura, unifiquen determinades problemàtiques comunes. Podem parlar d'unes condicions climàtiques semblants així com d'un tipus ètnic mediterrani, no tan senzill d'establir a l'actual època de barreja ètnica.

Cal esmentar també la seva condició de Mar turística, perquè a les seves costes i illes és on existeix la major concentració hotelera del món; actualment constitueix la zona d'esplai pel turisme del Mercat Comú amb totes les circumstàncies positives i negatives que això comporta. La Mediterrània és exportadora de mà d'obra cap als països industrialitzats de l'Europa Atlàntica, l'emigració es dona també des del Sud al Nord de la regió, així com entre els països riberencs i les illes. L'emigració i el turisme són dos fenòmens prou estesos. En general predomina el sector de producció primari (exceptuant allò que s'anomena el «triangle industrial» marcat pels eixos Barcelona-Lió-Milà) així com una certa importància del sector terciari a causa del turisme i el comerç.

Freqüentment s'ha assenyalat la colonització d'Amèrica i el consegüent canvi de rutes comercials com una de les principals causes de la decadència econòmica, així com les contínues lluites entre els partidaris de la creu i els de la mitja lluna que constituïren dos mons mediterranis diferents i sovint oposats. Llavors el desenvolupament del capitalisme de l'Europa atlàntica i l'ocupació de la Mediterrània Sud i Est per les potències industrials (cal recordar que abans de 1914 sols hi havia tres estats sobirans: Espanya, França i Itàlia; la resta formava part del moribund Imperi Turc i les colònies europees, a més d'alguns països embrionaris). Actualment un greu problema que afecta la nostra regió és la decadència del transport marítim i la seva progressiva substitució per dos dels mites de la modernitat: l'avió i l'automòbil; aquest canvi de medi de transport influeix molt en la comunicació entre països riberencs temps enrera units per la mar i ara separats. Els fets turístics i emigratoris, abans

esmentats i les enemistats tradicionals entre molts estats condueix sovint a millors comunicacions dels pobles mediterranis amb l'Europa industrial que amb els propis veïns.

A hores d'ara un altre problema, diferent però potser més greu, és el de la seguretat de la zona i el perill que representa l'enfrontament d'interessos entre americans i russos, ambdós estats extra-mediterranis. Es pot afirmar que actualment l'exèrcit més poderós de la Mediterrània és l'armada naval yanqui i les múltiples bases USA de les costes i sobretot illes. A més de l'agressiva presència de les tropes americanes, hem d'esmentar la internacionalització progressiva de la zona de conflicte permanent de l'Orient Pròxim i l'ebullició socio-religiosa de les nacions àrabs post-colonials amb les conseqüències que podrien suposar per a l'actual «equilibri de terror» USA-URSS l'existència d'un bloc islàmic independent d'ambdós. Als problemes d'inseguretat bèl·lica cal sumar-hi la nuclearització de la Mediterrània propiciada per l'OTAN (cal assenyalar que dels 17 estats riberencs únicament França i potser Israel disposen d'armament nuclear) que produirà la resposta de l'altre bloc militar. Ens trobaríem amb una doble contradicció: per una banda l'exèrcit més poderós és el d'un estat aliè a la zona i per l'altra l'existència d'un gran arsenal nuclear a una zona de països desnuclearitzats.

Un altre fenomen actual ho constitueix la progressiva contaminació ambiental i submarina de la zona, que a la Mediterrània esdevé cada cop més greu per tractar-se d'una mar gairebé tancada. Contaminació que influeix els habitants i la fauna marítima amb la seva inevitable repercussió en el tradicional recurs de la pesca. Així com la destrucció dels ecosistemes que provoca la urbanització massiva en funció d'una economia turística generalment controlada i depenent d'interessos forans a la zona.

Les problemàtiques abans esmentades, i moltes d'altres que no hem esmentat, necessitarien generalment un tractament en conjunt per part de tots els estats i pobles mediterranis; però a hores d'ara aquesta possible unió per a cercar la solució dels problemes comuns sembla esser una utopia allunyada. Així i tot els progressius contactes econòmics i culturals poden contribuir a un esperançador acostament entre els països de la zona i sobretot obrir un profitós diàleg d'iguals entre cristians i musulmans, socialistes i capitalistes, illencs i «continentals»...; perquè la solució a les problemàtiques no vindran per la uniformació i el sotmetiment sinó per un ampli diàleg de civilitzacions entre els pobles de la Mediterrània.

Per a concloure aquesta introducció a grans trets, podríem dir que si temps enrera l'Imperi Romà podia anomenar el Mediterrani «Mare Nostrum», perquè posseïa els seus voltants; actualment els estats i pobles riberencs que habitam la regió no ho podem fer perquè la seguretat i l'economia de la nostra zona depenen, sobretot, de centres de decisió foranis. Som lluny de l'eslògan «la Mediterrània per als mediterranis».

DEFENSA DE LA NATURA

*Advertència al personal:
la glosa és copiada
de la vida degradada,
no hi ha res d'original.*

*I vos dic, per a més senya
que la rima és plagiada
de l'autor de «La colcada»
Pere d'Alcàntara Penya.*

L'esclatada

—Això era, i no era,
quan el camp feia explosió
de vida, llum i color
en venir la primavera.

Per veure naturalesa
a Les Illes altre temps,
gent venia de tots vents,
tanta era la bellesa...

A la costa uns espadats...
posaven pell de gallina.

—Si?... Contau contau, padrina,
que ja estam bocabadats.

—La padrina em contava
que abans d'aquell «bum»
no hi havia gens de fum
ni fems. La mar era blava.

L'aire tot transparentava,
el cel, era color cel,
la lluna un pilot de mel
i un sol que enlluernava.

Sabeu que bé respiraven?
bastava xuclar amb el nas.
—¿Sense careta anti-gas?
¿I com no s'asfixiaven?

—Travessant Sa Canaleta
anàvem d'excursió
de cap a es Puig Major
Pla de Cúber i Sa Rateta.

Que n'hi havia de floretes!:
murta, romaní, xiprell,
didalera, socarrell,
ginestes, alís, estepes.

I tota casta de fauna...
I a la mar, hi havia peixos.

—Padrina: ¿eren d'aqueixos
que viuen dins la llauna?

—No... vivien a la mar,
i tantíssims n'hi havia
que ni el més viu els podia
amb una màquina comptar:

gambes, mussoles, dorades,
escòrperes, molls, pagells,
gerrets, esparralls, sorells,
cabots, tords, salpes, oblades...

El tauró girava el cor,
l'emperador i la tonyina.

—¿Tan grossos eren, padrina,
que teníeu tanta por?

—I els aucells... oh fantasia!
el voltor, amo i senyor;
el vitrac, talaiador;
voladora, la falzia;

la cadenera, cantadora;
el ropit, magre i petit;
l'ull de bou tot eixerit
i l'àguila, pescadora.

Teulader el rei dels sembrats;
presumida la titina...

—¿Per què no canten, padrina,
tots aquest embalsamats?

—Quasi tot ja per Mallorca
estava urbanitzat,
però amb un poc de voluntat
dins aquella terra eixorca

trobàvem naturalesa,
trossejada a bocins,
ací mates, allà pins...
i pertot ciutat estesa.

Fems pertot, bon gust enlloc
...qualque bosc d'alzina.

—¿I per Eivissa, padrina,
encara hi havia més poc?

—Una llàstima, era Eivissa.
Devers l'any noranta-tres
no quedava res de res...
Venien es Puig de Missa,

sa Costa Nord, Sa Salina
i si pagaven... La Seu.

Es guardava a un museu
de París, a una vitrina,

com a joia sense preu
nostra darrera savina.

—Quina vergonya, padrina!
a París aquest trofeu.

—Menorca, la més bella,
conservava la verdor
de primavera i tardor
de Maó fins Ciutadella.

Allà, el camp i el turisme
estava més equilibrat.
No venien per un grapat
de monedes son proïsme.

Hi anava per Sant Joan,
aquella festa tan fina.

—¿I què va passar, padrina,
quan vares ser més gran?

—A imatge i semblança seva
l'home fabricà un déu,
i s'ho feia tot ben seu
sense descans ni cap treva.

La natura deia que era
per al seu plaer i abús.
Per estar bé i res pus
mal petàs tothom darrera,

fins que el poble aborronat
es va alçar a Sa Feixina.

—¿Què demanava, padrina,
el poble manifestat?

—Que respectassin la terra
i no jugar amb perills,
desmuntar tots el missils.
Que fessin pau, i no guerra.

El petroli s'acabava
i vénga! gastar i tudar;
l'energia nuclear
era l'únic que ens salvava.

Això deia el Govern
a la comèdia divina.

—¿Deu ser per això, padrina,
que tenim aquest infern?

—Els amants de nostra terra
lluitàvem per defensar,
quan volien arrasar,
pla, raiguer, marina i serra.

Tagomago, Dragonera,
Es Trenc, Cala Mondragó,
Son Quint, Sa Vall, Formentor,
Ses Salines, S'Albufera,

Cala'n Turqueta, Es Grau
i a Lluçmajor, Sa Marina.

—¿I saps tot això, padrina,
que tu parles per on cau?

—Ja no cau, ja està p'en terra,
sempre hi ha estat, però ara més,
des que per mor del progrés
tothom sap, ningú no erra.

Vénga centrals! fora mates!
Però un dia va fer un pet,
i no va quedar res dret.
Per vestir sants, quatre rates.

M... moltes menjam d'aleshores,
xuclam fum, bevem benzina.

—I pensar que de fadrina,
teníeu verds els afores.

—A l'hivern feia gelades,
com ara, però amb foc viu,
de llenya fèiem caliu:
Vénga vi i sobrassades!

A la platja ens hi anàvem
a l'estiu sense camia,
panxa a l'aire tot el dia
l'ànima ens torràvem.

Nedàvem! que vos pensàveu?
poc abans de l'extermini.

—Sense vestit d'alumini?
I no vos desintegràveu?

—Les estacions canviaven:
a l'estiu fruita i calor,
i bolets a la tardor
a grapades agafàvem.

Els que més, no es menjaven,
com bolets i pixacans,
però els esclata-sangs...
tot sols i cruus els torràvem.

N'aplegàrem un quintar
devers Santa Caterina.

—Per mi t'has passat, padrina,
que t'agrada exagerar.

—I és clar, que és vere betzols!
Pasturàvem el bestiar,
la gent podia conrar
tot això dels cossiols

que tenim dins l'hivernacle.
Era possible sembrar
el que volíem menjar,
poc abans de la «debacle».

No mancaven ni pois,
i el pa, era de farina.

—¿Veus papà com sa padrina
quan s'enfada diu dois?

—Sí... reis ara que podeu
que aviat vos prendran,
i a la instrucció vos duran
quan tretze anys fareu.

Vos ensenyaran, criatures,
a robar com lladre vil
al planeta K, 2.000
on encara fan verdures.

—No ploreu més senyora àvia.
—Sinó en pegareu un fart
de menjar moltes a Mart.
—Que ploram ja tots de ràbia.

El planeta de verdures
en ser grans conquerirem,
aleshores ja podrem
respirar per les freixures.

Les botelles de l'esquena
a la fi podrem tirar,
i caçar per a menjar
totes bèsties a balquena.

La nostra generació
ençatarà nova era.

—Així començà la Terra
amb l'home de Cro-manyó.

PERE LLOFRIU

**Una cultura en marxa
per a tot un poble.**

Demaneu informació

**XARXA
CULTURAL**

Carrer Ample, 35 (Palau Mornau)
Telèfon 315 10 11 • Barcelona-2

Conte

Na Catalina i es seu jersei vermell i gruixat

Hi havia una vegada una nineta que nomia Catalina, i per Nadal li regalaren un jersei bonic i vermell, però ella no el volia dur de cap manera encara que fes una gran gelada.

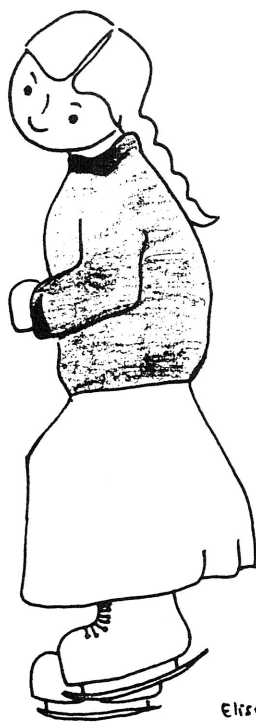
Com així no vols dur es jersei? li demanà sa mare, i na Catalina contestà: No el vull, perquè pica tant que mossega.

Això no pot esser digué sa mare i quan anava a posar es jersei a dins es rober aquest d'un bot li agafà un dit i la mossegà.

Mira que bé! digué sa mare, aquest jersei mossega com un ca i com que no farà cap fretada el posarem de guardià i a tu et faré un nou jersei amb allò que més t'agradi.

Na Catalina digué: Vull un jersei d'espaguetti perquè és allò que més m'agrada. I per què no! digué sa mare i li va fer un jersei d'espaguettis calents.

Na Catalina anà a patinar damunt gel. Tothom s'estranyava d'aquell jersei tan gruixat, tots el volien tastar de manera que na Catalina exclamà: Pus més! que agafaré fred. I així va ser. Quan ets espaguettis se refredaren na Catalina agafà un costipat que hagué d'anar-se'n as llit i prendre tè calent. Es jersei el posà dins es guarda-roba i es dormí.

Elisenda 83.

Imaginau-vos que es dematí no trobà es jersei a dins es guarda-roba i només hi trobà es jersei vermell, na Catalina el renyà. On és es meu jersei nou? Confessa! On és? Què li has fet? i corregué cap a sa cuina a dir a

sa mare, aquest jersei és un guardià dolent, m'ha menjat es meu jersei nou d'espaguetti.

Això és culpa teva, digué sa mare, no havies d'haver-lo posat a dins el guarda-roba, si sabies que hi havia es jersei vermell, tal com hi és. I anant davant es guarda-roba li digué: Trobes que has de fer això? eh?

I es jersei vermell s'empegueí i digué: Perdona'm, però tenia tanta fam i ets espaguettis calents em queien tan bé, però vull dir-vos una bona nova, que ja no mossegaré més, prova d'acaronar-me i veuràs. Així ho esper, digué na Catalina i provà d'acaronar-lo i de veres que es jersei vermell no la va mossegar, fou suau i peludet i na Catalina se'l va posar i la va fer bella.

I llavors cada dia, en es berenar des dematí na Catalina donava un roegó de pa per alimentar es jersei vermell i aquest engreixava i es feia més gruixat i encaletia na Catalina, que amb ell posat, pogué anar a patinar damunt gel des des matí fins as vespre.

**M. MACOURKA
POHADKY (Contes)**

(Traducció des txec: **GUIEM DAVIU VICH**)

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

Funció educativa de l'eidos

Aproximació a la ideologia del poble de les «Rondaies Mallorquines»

per Vicenç Jasso i Catalina Torrens

1. SINCRONIA I DIACRONIA EN ELS CONTES POPULARS

Als contes populars trobam moltíssims trets de la cultura del poble on foren transmesos verbalment al llarg de nombrosos segles. Si recollim els elements del sistema cultural inherent a aquests relats, si observem llurs relacions i ens endinsam en l'entruyellat de les estructures subjacents, descobrim una entitat cultural que no correspon pròpiament a cap dels estrats de l'eix diacrònic del conte. L'acumulació de dades de diverses èpoques que poden ésser des del remotíssim paleolític fins al temps de la societat pre-industrial, ens impossibilita identificar el sistema cultural sincrònic amb una situació real d'un passat concret. Aquest és el cas de les «Rondaies Mallorquines» (1): no ens porten a una realitat històrica d'un temps passat ben delimitat. Ens traslladen a una era indefinida i a un poble on els homes es dibuixen amb trets difusos, com si desaparegués el seu perfil i es convertissin en persones de diferents èpoques amb un cert deix d'eternitat. Els contes ens menen més bé als misteriosos i segurs terrenys de l'inconscient que a l'aparent transparència de l'efímera realitat. L'inconscient ens porta a l'àmbit de les estructures que garanteixen la consistència de les creences. L'estructura ofereix a la realitat polimorfa i canviant un entramat de correlacions, oposicions i operacions que donen a les creences just ara esmentades, persistència i solidesa, facilitant endemés els canvis culturals, quan això sia necessari, per tal que les estructures romanen i els trets culturals evolucionen (2).

2. L'EIDOS

Aquestes relacions i operacions i llur aplicació als principis integradors (de les creences i valors) que atorguen coherència a una ideologia, constitueixen «l'eidos» d'una cultura (3). Des de la perspectiva de l'Antropologia Cultural és més clarificador descobrir «l'eidos» d'una cultura que formular la seva ideologia. Aquesta pot ésser modificada més fàcilment que els postulats que són el seu sustentacle. Altrament el conjunt de proposicions que conformen «l'eidos» pot originar diverses ideologies.

«L'eidos» està integrat per un nombre limitat d'enunciats o de plantejaments. Malgrat que hem emprat el qualificatiu limitat, no pretenem afirmar que sigui fàcil inventariar totes les seves proposicions. Cal tenir un profundíssim coneixement dels àmbits culturals d'un poble i una notable agilitat mental per descobrir i

formular la totalitat de les enunciacions de «l'eidos» d'un determinat grup humà.

¿És possible confeccionar «l'eidos» subjacent a les «rondaies mallorquines»? Després de realitzar un estudi detallat dels aspectes educatius dels nostres contes i de llurs sistemes culturals, consideram que es pot assajar la formulació de «l'eidos» immanent en els nostres contes populars. No volem dir que aquestes proposicions siguin «l'eidos» exclusiu dels mallorquins. És segur que moltes d'aquestes proposicions formen part del patrimoni d'àrees culturals més extenses (pobles catalans, hispànics, llatins, mediterranis, occidentals...) i, en certs casos poden ésser propis del grup humà.

Cal tenir en compte que a un article breu no és possible oferir l'escaient documentació, car les cites que recolzen cada una de les proposicions del nostre «eidos» són molt nombroses.

2. L'EIDOS SUBJACENT A LES «RONDALLES MALLORQUINES»

Oferim a continuació les proposicions que consideram que integren «l'eidos» de les nostres rondalles:

1. Davant la realitat s'adopta una postura dualista: els termes diferenciats pel sistema dual poden tendir a l'oposició (v. gr.: el bé i el mal) o a la integració (v. gr.: l'home i la dona) (4).

(1) Els contes populars mallorquins recopilats i redactats per Mn. Antoni Maria Alcover són una col·lecció molt extensa, ja que contenen 427 relats al llarg de 3.413 pàgines distribuïdes en 24 toms. El primer volum es va publicar l'any 1932 i el darrer el 1972. L'il·lustre canonge i folklorista manacorí només va editar els dotze primers volums (el tom XII va aparèixer l'any 1931), Francesc de Borja Moll va cuidar de la publicació dels altres dotze volums.

(2) «...es necesario y suficiente alcanzar la estructura inconsciente que subyace en cada institución o cada costumbre para obtener un principio de interpretación válida para otras instituciones y otras costumbres, a condición, naturalmente, de llevar lo bastante adelante el análisis». (Claude Lévi-Strauss, «Antropología Estructural», Eudeba, Buenos Aires, 1968, p. 22).

(3) «El término *eidos* fue acuñado por Gregory Bateson para designar los principios generales que dan coherencia a un sistema de creencias» (G. Bateson, «Naven», Stanford, Stanford University Press, 1958). Cfr.: Philip K. Bock, «Introducción a la moderna Antropología Cultural», F.C.E., Madrid, 1977, p. 424. Per a una convenient ampliació del concepte *eidos*, vd. les pp. 424-434 de l'obra just ara citada.

(4) Els continguts culturals organitzats mitjançant aquest principi són molt nombrosos, però l'estructura persisteix. Cfr. Philip K. Bock, op. cit., pp. 428-430. Cfr. et.: Claude Lévi-Strauss, op. cit., pp. 119-148 (Cap. VIII, «¿Existen las organizaciones dualistas?»), i Edmund Leach, «Cultura y Comunicación. La lógica de la conexión de los símbolos», Siglo XXI de España editores, Madrid, 1976, pp. 75-88 («Ejemplos de codificación binaria»).

2. Es creu sense cap mena de dubte en l'existència de Déu (personal, espiritual i transcendent) que ofereix sentit total a l'Univers i, de mode especial, a l'home. Es tracta d'una de les principals aplicacions del principi de jerarquia que, juntament amb el criteri dualista, proporciona coherència al sistema de proposicions que integren «l'eidos» d'una cultura (5).

3. Es distingeixen dues castes de realitat: la material i l'espiritual (utilitzant termes més assequibles al pensament popular: el visible i l'invisible) (6).

4. El visible i l'invisible estan íntimament relacionats per via de causalitat (v. gr.: l'invisible produeix efectes perceptibles) i per via d'integració (v. gr.: alguns éssers estan composts de corporeïtat i d'elements immaterials).

5. L'àmbit de l'espiritual (immaterial, invisible) es considera superior al del sensible

6. Concretament l'home adquireix la seva plena realització, quan s'integra en el reialme de l'espiritual (un dels temes freqüents dels contes de fades és el viatge al país meravellós, estada dels traspassats, on aquests viuen una vida qualitativament dissemblant de la vida present) (7).

7. Els nivells del pensament màgic, de la creença religiosa i de l'abstracció científica coexisteixen i conviuen amb un acceptable grau d'integració (8).

8. S'atorga més importància a les relacions establertes segons l'eix vertical (domini-submissió, superioritat-inferioritat) que a les marcades per l'eix horitzontal (igualtat) (9).

(5) «...el eidos dual y jerárquico proporciona un plan de pensamiento general que se aplica a todo tipo de conceptos, produciendo así un sistema coherente de creencias» (Philip K. Bock, op. cit., p. 431).

(6) Una de les característiques fonamentals dels contes meravellosos és la presentació de diverses materialitzacions del reine d'ultratomba. L'home fa un esforç inaudit per donar formes visibles a realitats jamai vistes. Cfr. Rodolfo Gil, «Los cuentos de hadas: historia mágica del hombre», Salvat (T.C. 78), Barcelona, 1982, pp. 30-31.

(7) Cfr. Vladimir Propp, «Las raíces históricas del cuento», Fundamentos, Madrid, 1979, pp. 415-440.

(8) La mort d'En Tià de Sa Real és un exemple perfecte de la coexistència de la màgia, la religió i la ciència. Quan «En Tià» s'adona que es va a morir, es crida el metge (ciència), aquest envia a cercar el sacerdot (religió), però «En Tià» ha previst abans —no sabem com— que la seva malaltia era la darrera i abans de fer el darrer alè demanà d'on venia el vent, i no es va morir fins que va bufar el Mestral... («Rondaies Mallorquines», t. V, «En Tià de Sa Real. & 31. De com se va morir», pp. 76-78).

(9) John H. Miltum al seu estudi «La base jerárquica para los sistemas generales vivientes» (a l'obra de L. v. Bertalanffy, W. Ross Ashby, G. M. Weinberg i altres, «Tendencias en la teoría general de sistemas», Alianza ed., Madrid, 1978, p. 168 i ss.) ens dona un plantejament molt útil per a la interpretació dels sistemes socials, basant-se en l'observació dels fluxes de control i de poder.

(10) «El gran problema de la adaptació personal al ambiente social es el de encontrar una conducta que satisfaga al individuo y que, al mismo tiempo, satisfaga a otras personas o que al menos les resulte soportable» (Clyde Kluckhohn, «Antropología», F.C.E., México, 1970, p. 235). El tema de les perspectives individual i social de la persona és tractat a totes les Ciències Humanes, i sols pot tenir una solució satisfactòria, si assolim una posició eclèctica. Entre les moltes referències possibles, convé llegir el capítol VIII de l'obra de Kluckhohn just ara esmentada («La personalidad en la cultura», pp. 211-242), i els famosos treballs de Emile Durkheim, «La educación: su naturaleza, su función» i «Pedagogía y Sociología» a «Educación y socialización», Ed. Sígueme, Salamanca, 1976, pp. 89-113, 132-165).

9. Encara que la individualitat és prou apreuada, es valoren molt més els aspectes socials de l'home (10).

10. La família és el grup humà bàsic (11).

11. Hi ha un paral·lelisme molt significatiu entre el sistema del poder polític i la conceptualització de les relacions entre Déu i l'home a l'àmbit religiós (12).

12. El rei és més que un líder carismàtic, és una casta d'home superior als altres. Ocupa el punt més elevat de l'escala jeràrquica dels humans. No cal oblidar que en els contes meravellosos el rei és la persona on es dona la conjunció del món visible i del món invisible (13).

13. La lluita per assolir el poder polític (tema de moltíssims de contes) es porta a cap en els terrenys de l'invisible (recurs als poders amagats, ens referim a les diverses formes de l'energia espiritual) i del visible (riqueses i violència) (14).

14. L'estratificació social és d'índole estamental. La mobilitat social és un fet excepcional (15).

15. Les diferències entre els rols sexuals són molt significatives. No cal parlar d'igualtat de drets i d'obligacions. La situació de la dona és inferior a la del baró (16).

16. L'ocupació bàsica és l'agricultura. Les tècniques i l'economia estan vinculades al conror i a la ramaderia. Les estructures socials són les pròpies d'una societat agrària, recolzada en el dret indiscutible a la propietat privada (17).

(11) Cfr. Andrée Michel, «Sociología de la familia y del matrimonio», Ed. Península, Barcelona, 1974, i el col·lectiu «Polémica sobre el origen y la universalidad de la familia», Anagrama, Barcelona, 1976.

(12) Vd. el capítol «Religión y poder» de «Antropología política» de Georges Balandier (Ed. Península, Barcelona, 1976, pp. 115-140).

(13) Cfr. Abner Cohen, «El análisis del simbolismo en las relaciones de poder», a J. R. Llobera (ed.), «Antropología política», Anagrama, Barcelona, 1979, pp. 55-82.

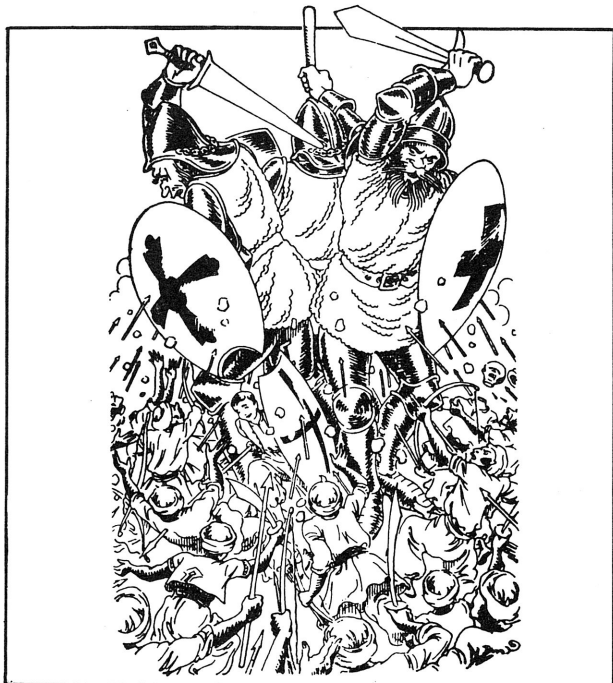
Les monarquies primitives eren ensems una institució política i religiosa: «...es un fenómeno de la monarquía primitiva. Al jefe o «rey» se le atribuye un poder mágico sobre la naturaleza, el cielo, la lluvia, los hombres, el ganado y de su bienestar depende el bienestar del pueblo» (Vladimir Propp, op. cit., p. 48; vd. et. pp. 47-52).

La creença en els poders taumatúrgics del rei vigia encara a l'edat mitjana: «Los reyes de Francia, al menos desde Felipe I y seguramente desde Roberto el Piadoso, y los reyes de Inglaterra, desde Enrique I, pasan por curar ciertas enfermedades mediante el contacto de sus manos. Cuando en 1801 Enrique IV —sin embargo, excomulgado— atravesó la Toscana, los campesinos acudían a su paso e intentaban tocar sus vestidos, persuadidos de que de esta forma aseguraban felices cosechas» (Marc Bloch, «La sociedad feudal» a Jean Touchard, «Historia de las ideas políticas», Tecnos, Madrid, 1975).

(14) Cfr. l'apartat «La lucha por el poder» de la «Introducción a la antropología social» de Lucy Mair (Alianza ed. AU-67), Madrid, 1975, pp. 132-139.

(15) Quan ens referim a la societat de les rondalles no cal fer afirmacions excessivament reductores, v. gr.: «les rondalles ens porten a la societat pre-industrial, a les estructures del feudalisme...». En els contes populars conviuen trets culturals de distintes èpoques culturals. Ara bé, pel que fa a l'estratificació social ens trobam a una societat de l'antic règim. Cfr. Theodore Caplow, «Sociología Fundamental», Vicens-Vives, Barcelona, 1975, pp. 429-504.

(16) Entre l'abundant bibliografia referent a aquest tema, cal esmentar dues obres de Margaret Mead: «Sexo y temperamento en las sociedades primitivas», Laia, Barcelona, 1973, i «El hombre y la mujer», Fabril, Buenos Aires, 1966, i l'assaig de E. E. Evans

17. L'etnocentrisme del poble mallorquí, paradoxalment unit a una gran capacitat d'adaptació i de canvi cultural són les característiques dominants de la nostra ètnia (18).

És obvi que aquest elenc de proposicions no resol tots els problemes i qüestions culturals que es poden plantejar, però també és evident que constitueix un sistema satisfactòriament integrat allà on cada cosa i cada persona tenen assignats el seu lloc i la seva funció. Doncs cal afirmar que es tracta d'un sistema cultural degudament estructurat i integrat.

El fet de la integració és encara més sorprenent, si ens fixam en el lentíssim procés d'elaboració dels contes al llarg de centenars de generacions i de milers d'anys amb la consegüent superposició, transformació i juxtaposició de trets i esquemes culturals. Solament es pot donar una adequada explicació d'aquest fet, si tenim en compte la persistència dels sistemes de necessitats de l'home (19), de les estructures simbòliques (20) i, d'una manera molt especial, la continuïtat optimitzant de l'ésser humà (21).

Els components bàsics de «l'eidos» ens porten adés a la realitat fàctica d'una cultura, adés a la realitat ideal. Ens assenyalen també el camí satisfactiu per aconseguir una total adequació de la realitat a l'estructura. Caldrà subordinar els interessos individuals i les peculiaritats de les entitats particulars a la ferma i sòlida xarxa de les relacions estructurals i així obtenir un sistema cultural ben integrat i organitzat.

4. EIDOS I EDUCACIÓ

La influència de «l'eidos» a l'àmbit de l'educació és incalculable.

Les proposicions esmentades són assimilades lentament, però de mode indiscutible per les generacions joves. En el terreny de l'educació informal (22), mitjançant els consells, les converses, les cançons, els

contes, els refranys... i en altres situacions educatives, es transmeten missatges que van configurant en els infants i en els adolescents els esquemes decisius que li permetran adoptar una forma de vida adequada a la societat on està integrat.

En l'espai de l'educació formal l'acció de «l'eidos» és igualment fonamental. A les institucions socials on els missatges educatius es transmeten intencionalment i d'acord amb un cert ordre i una adient finalitat —ens referim especialment al sistema escolar—, la formació de la infància i de la joventut es farà sempre conforme als principis que integren «l'eidos».

Hem parlat especialment dels nins i dels joves, però l'educació és una tasca de tota la vida. Al llarg de la nostra existència sempre es donen l'heteroeducació i l'autoeducació (23), malgrat que la primera d'aquestes formes educatives sigui més significativa a les primeres èpoques de la vida i la segona sigui més bé pròpia de les persones que ja han rebut una certa iniciació formativa, però al llarg de tota la vida els missatges educatius i les conquestes personals s'han de conformar als trets bàsics de «l'eidos».

¿De quina manera es realitzen els canvis culturals i socials? És porten a terme gràcies a aquelles persones que tenen una considerable capacitat creadora (24). Aquests homes conceben mutacions en les proposicions esmentades —fins i tot poden negar-les—, demostren que les noves idees poden tenir conseqüències i aplicacions útils per a la societat, i que aquesta les pot assimilar sense cap perill de desintegració. La creació es refereix a tres camps: el científic, el social i l'artístic, però el que ens interessa principalment és que les aportacions d'aquests terrenys contribueixen a

Pritchard, «La mujer en las sociedades primitivas», Ed. Península, Barcelona, 1971.

(17) Les característiques d'una societat agrària són descrites per Guy Rocher a la «Introducción a la Sociología General», Herder, Barcelona, 1980, pp. 299-304.

La tecnologia de la societat de les rondalles coincideix bàsicament amb l'anomenada era eotènica que es va perllongar a Europa des del segle X fins al XVIII. Cfr. Guy Rocher, op. cit., pp. 440-441.

(18) Cfr. Claude Lévi-Strauss, «Antropología Estructural. Mito. Sociedad. Humanidades», Siglo veintituno editores, México, 1979, pp. 308-312.

(19) Cfr. Bronislaw Malinowski, «Una teoría científica de la cultura», Edhasa, Barcelona, 1970, pp. 82-152.

(20) Cfr. G. Durand, «Les structures anthropologiques de l'imaginaire», Bordas, Paris, 1969.

(21) És obvi que, malgrat els moltíssims aspectes negatius de la conducta humana, el grup humà evoluciona d'acord amb un ritme optimitzant. Cfr. Francisco J. Ayala, «Origen y evolución del hombre», Alianza ed. (AU-278), Madrid, 1983, i Pierre Theilhard de Chardin, «El porvenir del hombre», Taurus, Madrid, 1960.

(22) Pel que fa als elements formals i informals de l'educació, vd. Antoni J. Colom Cañellas, «Teoría y metateoría de la educación. Un enfoque a la luz de la teoría general de sistemas», Trillas, México, 1982, pp. 142-143.

(23) «La teoría pedagógica ha sostenido siempre el principio de que la educación por obra de otra persona debe ir disminuyendo en el individuo a medida que aumenta la autoeducación. También ha afirmado siempre que toda heteroeducación debe enseñar al individuo a educarse por su cuenta». (Hubert Henz, «Tratado de Pedagogía Sistemática», Herder, Barcelona, 1968, pp. 180-181).

(24) En relació al canvi cultural i a les forces socials (pot tractar-se d'una sola persona) que el produeixen, vd.: A. K. C. Ottaway, «Educación y Sociedad», Kapelusz, Buenos Aires, 1965, pp. 41-59. Em refereixo al capítol tercer, «Las fuerzas sociales y el cambio cultural».

modificar i a canviar les proposicions bàsiques de «l'eidos». Sols així es poden consolidar les noves formes culturals (25).

Quan el canvi és ràpid, adés perquè les creacions siguin molt nombroses, adés perquè encara que no siguin moltes, es caracteritzin per una gran significança, ens trobam en una situació ambigua on, en realitat, hi ha dos conjunts de tesis essencials: la tradicional i la nova. En aquests casos la cultura popular assoleix una funció transcendent, per tal com retarda les variacions o fa un pacte amb les enunciacions novelles. ¿En què consisteix aquest pacte? Normalment es concedeix un espai a les noves proposicions, emperò se serveix també moltes de les primitives (26).

El més difícil és el canvi (eliminació o substitució) de les afirmacions que es refereixen a l'àmbit de l'invisible. Aquelles coses que no les podem veure amb els ulls de l'experiència i que les podem demostrar mitjançant la lògica del raonament, constitueixen els punts més vulnerables de «l'eidos». Emperò cal afirmar que, quan hom les intenta excloure, en realitat són reemplaçades per altres que també formen part de l'àmbit irracional.

És obvi que el saber popular i, d'una manera molt particular els contes, especialment els de fades, ens recorden la volada de la imaginació humana i ensems ens ajuden a estructurar les contradiccions del pensament, on es congrien les fantasies i les idees inèdites (27). Emperò la seva funció educativa consisteix també a oferir un suport de credibilitat als trets immaterials de la cultura, per tal com, des de molt de temps ençà, l'home ha concebut realitats inaccessibles als nostres

sentits, considerant-les tant o més certes que les entitats perceptibles.

Assistim en el moment actual a un ressorgiment de la cultura popular. Però no cal oblidar que la tradició oral, que és la saba del saber popular, s'ha perdut quasi del tot. La transmissió de la cultura està principalment a càrrec de la institució escolar i dels medis de comunicació de masses. La lletra i la imatge han substituït a la paraula viva. ¿Quin suport fàctic tenen les velles creences i tradicions en un món cada dia més uniforme i alienat? ¿Podríem escriure l'elenc de «l'eidos» actual del nostre poble?

VICENÇ JASSO GARAU CATALINA TORRENS VALLORI

(25) Cfr. Federico Murné, «Grupos, masas y sociedades. Introducción sistemática a la sociología general y especial», Ed. Hispano Europea, Barcelona, 1971, pp. 489-493 («Dinámica y cambio culturales»).

(26) Bronislaw Malinowski afirma que el procés d'aculturació que efectuen les missions cristianes a Nova Guinea, no modifica els trets bàsics de les creences i els costums dels neòfits: «Y en cuanto al peligro de que sus opiniones hubiesen sido modificadas por la enseñanza misionera, sólo puedo decir que resulté asombrado de la absoluta impermeabilidad de la mente del nativo para con esas cosas. La porción pequeñísima que adquieren de nuestro credo y de nuestras ideas permanece en un compartimento estanco de su mente» («Magia, Ciencia, Religión», Ariel, Esplugues de Llobregat (Barcelona), 1974, p. 331).

(27) Cfr. Gabriel Janer Manila, «La literatura infantil», Institut de Ciències de l'Educació-Edicions Embat, Ciutat de Mallorca, 1979, pp. 37-56 («La funció educativa dels contes populars»).

Fajas Reina CORSETERIA
J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria
J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

FÁBRICA D'ARTICLES DE PELL
guants
bosses
peces de vestit
i marroquineria en general

Gran Via de Colón Telèfon 50 19 00
INCA

L'ànguila peixetera a les Rondaies Mallorquines

per Miquel Rayó Ferrer

Hi ha, a l'**Aplec de Rondaies Mallorquines d'En Jordi d'es Recó** un vertader pou sens fons pels lectors que, com diu Janer Manila, en fan una lectura «capaç d'anar més enllà del plaer de llegir» (1). Grimalt, amb la seva catalogació (2), posà la primera fita per al seu estudi. Ara, Jasso i Torrens (3) ens donen notícia del caràcter del poble mallorquí a través d'una lectura pacientment codificada d'aquells contes, i en fan un avanç públic. Cal esperar que ambdós treballs siguin publicats prest i mos permetin una utilització còmoda de les seves dades. Crec que la seva difusió tindrà un efecte multiplicador insospitat.

La funció educativa dels contes i el sentit d'alguns mites, han estat ja objecte d'articles (4). La lectura d'aquests treballs és, al meu parer, tan interessant com la lectura de les rondalles que els han originat. I perquè crec que la lectura de l'**Aplec** pot fer-se des de perspectives molt diverses, vull gosar de fer una nova aportació, per petita que sigui, al coneixement del tresor cultural que guarden i que són capaces de transmetre.

En concret, un dels aspectes a tenir en compte en les **Rondaies** és l'íntima relació entre la cultura illenca i la Naturalesa, que en gairebé totes elles es manifesta. En altres ocasions he dit que era imprescindible utilitzar el material de les **Rondaies** i del **Cançoner** per a promoure una pedagogia de la Naturalesa, entesa com a modeladora d'un comportament nou i respectuós cap el medi ambient (5). Sempre he cregut, també, que la Conservació de la Naturalesa va lligada a la tasca de recuperació lingüística, idea suggerida aiximateix per Janer al seu llibre «**Cultura popular i ecologia del llenguatge**» (6). Aquest serà, doncs, el sentit d'aquest article.

L'ÀGUILA PEIXETERA

Una de les múltiples formes de relació Natura/Cultura que poden trobar-se a les rondalles és la descripció (o simple menció en alguns casos) d'alguna espècie viva característica dels ecosistemes mallorquins. L'ànguila peixetera pot ser-ne el primer exemple.

Les rondalles «**Sa moixa i s'àliga**» (7), «**Es corb de Ses Puntes**» (8) i «**Una àliga i el Rei En Jaume**» (9) són, sens dubte i al meu parer, referències a l'espècie **Pandion haliaetus**, àguila peixetera, àguila d'estany a Catalunya, o per dir-ho amb un nom salvat de l'oblit gràcies als ornitòlegs mallorquins, «**sa**

Dibuix de Josep Moll (Diccionari Alcover-Moll)

(1) JANER MANILA, G. **Antoni Maria Alcover. L'home que s'agradava de veure la por.** Lluç, n.º 705. Setembre-October 1982. Palma de Mallorca, 1982, p. 19.

(2) GRIMALT, JOSEP, A. **La catalogació de les rondalles de mossèn Alcover com a introducció a llur estudi.** Randa, VII. Barcelona, 1978, p. 5-30.

(3) JASSO, V. i TORRENS, C. **El sentiment ètnic a les Rondaies mallorquines.** Lluç n.º esmentat, p. 15-18.

(4) Vegeu els articles de JANER MANILA, G. **El sentit pedagògic del mite de la bèstia enamorada**, dins *Educació i Cultura*, n.º 1. Palma de Mallorca, 1981, pp. 27-30; **La funció educativa dels contes de fades**, Lluç n.º 671. Palma de Mallorca, 1977, pp. 10-14; **La funció educativa dels contes populars**, Randa, 2. Barcelona, 1980, pp. 69-175; i l'article esmentat en la nota primera. Vegeu, també, ALCOVER, M. **Adaptació de un mito en la cuentística popular de Mallorca.** Mayurqa, n.º II, pp. 83-87.

(5) RAYÓ FERRER, M. **Els aucells i l'home.** *Curset d'Ornitologia del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la naturalesa (GOB).* Palma de Mallorca, 1981. Inèdit; i **La migració dels aucells en el cançoner i les rondalles.** Lluç, 689. Palma de Mallorca, 1980, pp. 20-21.

(6) JANER MANILA, G. **Cultura popular i ecologia del llenguatge.** Ed. Ceac. Barcelona, 1982, pp. 17-18.

(7) ALCOVER, Antoni Maria (En Jordi d'Es Recó). **Aplec de Rondaies Mallorquines**, Vol. XXIII. Ed. Moll. Palma de Mallorca, 1981. 7.ª ed. pp. 123-26.

(8) ALCOVER, Antoni Maria. *Op. cit.* Vol. XXIV, pp. 127-129.

(9) ALCOVER, Antoni Maria. *Op. cit.* Vol. V, p. 10.

foradadora d'aigo» (10). En castellà, hom la coneix per **àguila pescadora**.

Aquesta espècie té una distribució cosmopolita i pateix actualment d'una minva alarmant d'individus arreu del món. A Balears, en concret, és una espècie en greu perill d'extinció a Mallorca i Menorca, i esvaïda encara no fa massa anys a Eivissa i Formentera (11). Les urbanitzacions costeres, la dessecació de les zones humides, el tràfec excessiu d'embarcacions de pesca litoral i esportives, i la contaminació marina semblen ser les causes principals de la seva disminució tràgica durant els darrers anys. La caça irracional, malgrat ser una espècie que gaudeix de protecció legal, n'és també un factor de regressió no menyspreable.

Les altres «àligues» que les rondalles mencionen pertanyen, en canvi, a altres espècies de més difícil determinació. A més, totes presenten un caire màgic perfectament lligat a la seva funció dins el conte: la de transportar l'heroi a qualche lloc ignorat, o la de desvetllar-li qualche remei ocult (12). Probablement, i per a fer-ne una generalització que no podem documentar, es refereixen a l'**Aguila chrysaëtos**, àliga reial, que malgrat ser citada com a reproductor esvaït a Mallorca (13), hom dubte que hagi poblat les nostres illes qualche vegada, o almanco no ho fa des d'un llarg període de temps (14).

Les rondalles esmentades, però, no ofereixen cap dubte quant a l'espècie descrita.

«UNA ÀLIGA I EL REI EN JAUME»

Així a la rondalla «**Una àliga i el Rei En Jaume**», es tracta d'una àguila peixetera perquè diu: «**passà volant una àliga que duia amb ses arpes un espet, un peix per l'estil d'un congre...**» (15).

I que això va succeir quan «**El Rei en Jaume hagué desembarcat en es Pantaleu, aquell illot que s'alça entre Sa Dragonera i Sant Telm**».

A Balears, l'única espècie que porta peixos en les urpes, i que sobrevola habitualment els illots costaners és l'àguila peixetera. Altres espècies de rapinyaires que puguin fer-ho seran espècies migrants aligots, falcons vespers, etc., que no tenen un règim alimentari ictívor.

Si bé a l'acabament es diu que: «**perquè s'àliga deixà aquest peix an el Rei, per això s'àliga se diu reial**», crec que es pot deure a la «necessitat» d'aplicar el nom català d'àliga reial a qualche espècie de rapinyaire pròpia de les Illes. L'àguila reial, a més, no pesca mai (16).

El fet que aquesta rondalla provengui de la zona d'Andratx, Sant Telm, S'Arracó, pot introduir un factor de dubte quant a l'espècie que es tracta. En efecte, hi ha una antiga cita de reproducció a Sa Dragonera de l'àguila marina, **Haliaetus albicilla** (cast. **pigargo europeo**), al segle passat. Això no obstant, els ornitòlegs mallorquins dubtam seriosament que aquesta sigui una cita autèntica (17). Aquesta **àguila marina** sí que s'alimenta, entre d'altres coses, de peixos, i es reproduïx en les costes encinglades (18). Per ventura cal esmentar també aquí la veu **àguila pintada**, que apareix a l'altra «àguila» al Diccionari Alcover-Moll,

referent a una «**casta d'àguila que té les ales pintades de blanc i de negre; cast. planco, planga (Un Mall. Dicc)**». (19). Perquè, és cert que l'**Aguila clanga** —que suposam és l'àguila pintada— captura peixos ocasionalment. Però, aquesta espècie no ha estat citada mai a les Illes pels ornitòlegs, i és bastant improbable la seva observació —però no impossible— degut a la seva distribució actual (20). De tots modes, és gairebé impossible atribuir noms concrets a les espècies ornítiques de les Balears, perquè no s'ha fet cap estudi sobre aquest aspecte lingüístic.

«ES CORB DE SES PUNTES»

A la rondalla «**Es corb de Ses Puntes**» (21), trobam el següent paràgraf:

«**passa (el corb) per davant Na Mora, i veu**

(10) Vegeu MAYOL, J. **Els aucells de les Balears**. Ed. Moll. Palma de Mallorca, 1978, pp. 53-54; i JANER MANILA, G. i RAYÓ FERRER, M. **Aucells esquius**. Ed. Moll, 1980, pp. 40-42.

(11) MAYOL, Joan. **Datos de nidificación del Aguila Pescadora y Buitre Negro**. Quercus, n.º 1. Madrid, 1981, p. 41.

(12) PROPP, V. **Las raíces históricas del cuento**. Ed. Fundamentos. Madrid, 1981. 3.ª ed. pp. 302-306.

(13) MAYOL, J. **Els aucells de les Balears**. Op. cit. p. 124.

(14) Perquè, per exemple, no n'existeix cap exemplar naturalitzat als museus d'Història Natural de les Illes, on hi ha gairebé exemplars de totes les espècies de rapinyaires presents en elles. S'ha de dir, però, que enguany fou avistat amb segurat un exemplar d'àguila reial (àguila daurada, pel catalans peninsulars) als voltants del Puig Major segons cita de Guillem Alomar, ornitòleg mallorquí.

(15) ALCOVER, A. M. «**Una àliga i el Rei En Jaume**». Op. cit.

(16) NOVAL, Alfredo. **El libro de la Fauna Ibérica**. Ed. Naranco, 1975. Vol. II, pp. 1-20.

(17) Vegeu MAYOL, J. **La vida animal a Sa Dragonera**. Lluc, n.º 696, 1981, p. 13. També YETMAN, L. J. **Histoire des oiseaux d'Europe**. Bordas. Paris-Montreal, 1971, pp. 150-151, on es diu que l'espècie comptava encara de colles reproductores de l'esp. **Haliaetus albicilla** a Còrsega el 1930; SCHENK, Helmar. **Analisi della situazione faunistica in Sardegna. Uccelli e mammiferi**. Extracte de **SOS Fauna, animali in pericolo in Italia**. Ed. W. W. F. Camerino. Tip. Succ. Sarivi-Mercuri, 1976, pp. 468-470, on es parla de l'extinció de l'espècie a Sardenya, i es fa referència d'observacions recents d'aquest esp. a Tunis els anys 1963 i 1970. Es diu, aiximateix, que des de sempre la població mediterrània d'àguiles marines ha estat escassa perquè constitueix una zona perifèrica lluny de la zona de població normal (Europa del Nord, noroccidental, centre-oriental, etc.). MALUQUER SOSTRES, J. **Els ocells de les terres catalanes**. Ed. Barcino. Barcelona, 1973. 2.ª ed. pp. 279-280, en que es parla de les poquíssimes cites d'aquesta esp. al litoral de les terres catalanes, cosa que la fa una espècie poc coneguda i manco habitual.

(18) KEITH, S. i JOODERS, J. **Guía de las aves de España y de Europa**. Ed. Omega. Barcelona, 1980, pp. 393-394.

(19) Aquest diccionari és, d'acord amb l'explicació del DCVB a la plana LXXIV del primer volum, el «**Diccionari Mallorquí-Castellà...** per un Mallorquí (Mn. Jusep Tarongí), aficionat a sa seva llengua, ab col·laboració de varios literats entesos i cultivadors de s'hermós idioma de ses Balears. Palma de Mallorca. Imprempta d'En Bartomeu Rotger, 1878».

(20) Vegeu cita 18.

(21) ALCOVER, Antoni Maria. Op. cit. Vol. XXIV, pp. 127-128.

nius d'àliga damunt un graó d'aquell penjat esglaiador; entre feixos de branques i cimals afina un parei d'aligots a punt de fugir del niu».

Per la procedència del conte —Sóller, Tuent— i per una referència toponímica real, **Es niu de s'Àguila**, que encara avui existeix, a qualque indret de **Sa Costera**, ran del **Morro de Na Mora** (torrent de Bàltx), a la costa sollerica (22), podem creure que el niu descrit correspon també a l'àguila peixetera (**Pandion haliaetus**). Encara ara, es poden veure nius d'àguiles peixeteres, fets de «feixos de branques i cimals», en aquell tros de costa. Unes mesures de protecció eficaces permetrien nous èxits reproductors per a l'espècie en qüestió, freqüent a la zona.

«SA MOIXA I S'ÀLIGA»

Quant a «**Sa moixa i s'àliga**» (23), creim que també és una referència a l'àguila peixetera, quant hi podem llegir:

«**s'àliga pega bot, eixampla ses ales, i de d'allà com un llamp per dins mar, i per endins**» (p. 125).

I també:

«**Des cap d'una estona s'àliga diu a sa moixa:**

—**Veus allò; allà endins, vermei, que se belluga?**

—**Sí — diu sa moixa.**

—**Idò això —diu s'àliga— és un peix, i vermei, que és sa classe millor. N'hem de bere-nar!»** (p. 125).

...
Què me'n direu? Ell s'àliga copa ses ales, i se tira dins mar com una fletxa, però tan aviat... pega dins mar i per endins, aplega es peix vermei, puja a flor d'aigo, eixampla ses ales, i per amunt s'ha dit» (p. 125).

Aquests fragments no són altra cosa que una descripció de la forma de pescar que té l'àguila peixetera, i

que afortunadament encara avui podem veure de tard en tard a les nostres zones humides —tan escasses—, o a qualque racó de la costa amb les aigües amansides.

SOBRE LA LECTURA I LA UTILITZACIÓ CONSERVACIONISTA D'AQUESTS CONTES

Serveix, doncs, aquesta col·laboració per fer veure que les **Rondaies** vessen significacions d'una naturalesa concreta als seus lectors, la Naturalesa de Mallorca; i que tan greu seria perdre la riquesa lingüística que contenen com ho és perdre irremeiablement els objectes i els elements naturals significats per la nostra llengua a les contarelles d'**En Jordi d'Es Recó**.

Crec, en conseqüència, que ja no pot fer-se una lectura d'aquests contes sens saber que l'espècie a que es refereixen, l'àguila peixetera, està en greu perill de desaparèixer de les Illes per a sempre, i que aquest és un risc que no podem permetre'ns.

Per això, la lectura d'aquestes breus rondalles pot implicar també un compromís seriós per a conservar a qualsevol preu **sa foradadora d'aigo** a les Balears (24). És una feina pedagògica en la que tots hauriem de fer-hi basa.

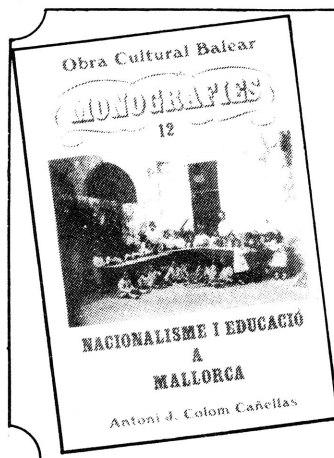
MIQUEL RAYÓ I FERRER

(22) MASCARÓ PASSARIUS, J. **Mapa Toponímico de Mallorca**, n.º 3. Palma de Mallorca, 1968.

(23) Vegeu nota 7.

(24) Fa poc, el mes d'octubre de 1982, un exemplar d'àguila peixetera va ser mort a escopetades per un caçador a S'Albufereta. Per altra banda, el GOB, al Centre de Recuperació de Son Reus, per a Aucells de Presa (Ajuntament de Palma) té un altre ex. en observació i cura. L'animal, a conseqüència d'un tir, té els ossos de les dues ales trencats, i serà difícilment recuperable.

* **NOTA DE DARRERA HORA:** AQUEST EXEMPLAR FOU AMOLLAT EL MES DE FEBRER DEL 1983 A QUALQUE LLOC DE LA NOSTRA SERRA. ELS ESFORÇOS DELS ORNITÒLEGS MALLORQUINS HAN TENGUT EL SEU PREMI.

Obra Cultural Balear

presenta el n.º 12 de la seva col·lecció de MONOGRAFIES:

NACIONALISME I EDUCACIÓ A MALLORCA

per **Antoni J. Colom Cañellas**

ALTRES TÍTOLS DE LA COL·LECCIÓ:

EL DRET CIVIL A LES ILLES, Josep Melià.

PREHISTORIA DE L'AVIACIÓ A MALLORCA, Vicenç M. Rosselló Verger.

LA PARTICIPACIÓ DE MALLORCA EN LES CORTS CATALANES, Romà Pinya Homs.

UNA POLÍTICA ECONÒMICA PER A LES NOSTRES ILLES, Miquel Alenyar.

QUE ÉS L'AUTONOMIA?, Bartomeu Colom Pastor.

VIDA I OBRA D'EN PERE CAPELLÀ (Mingo Revulgo), Joan Miralles i Montserrat.

**ELEMENTS DE LA
SOCIETAT PRETURÍSTICA (V)**
Catalina Aguiló

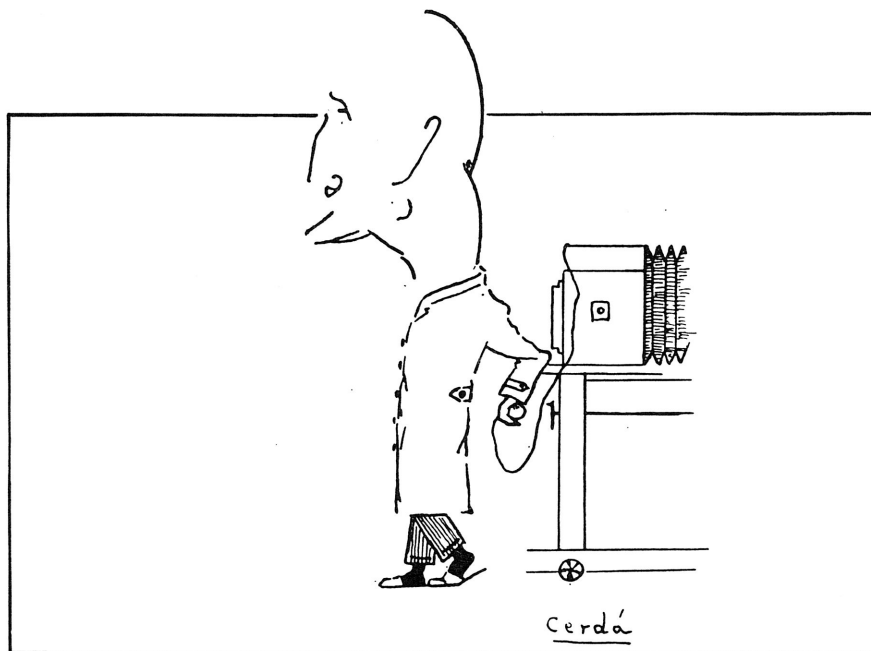
El Cinema

EL CINEMA PRIMITIU

El cinema és considerat com l'art del segle XX. Un art lligat a la nova mentalitat sorgida del segle XIX que enllaçava amb els conceptes de maquinisme, progrés tècnic, a les noves indústries i a la velocitat. Com veurem són moltes les realitzacions dels primers homes de cinema les que expressen aquesta voluntat de progrés, lligades sobretot als nous transports, ferrocarril i tramvies, a vaixells, als treballadors de les fàbriques i a tot un seguit de manifestacions i d'imatges que conformaran la cultura i la societat del segle XX.

De fet el cinema fou la gran sorpresa de finals del segle XIX, quan semblava que la fotografia era la gran protagonista. Segons l'opinió general, la característica essencial del cinema era el moviment. Mesguich, un dels operadors dels Lumière que el divulgà per diverses ciutats, definia el nou invent amb les següents paraules: «El cinematògraf es el dinamismo de la vida, de la naturaleza y de sus manifestaciones, de las multitudes y de los flujos y reflujos. Todo cuanto se afirma a sí mismo mediante el movimiento le pertenece. Sus lentes se abren al mundo entero» (1). Per això un dels temes preferits als inicis del cinema és el ferrocarril, com a representant, en aquells moments, de la velocitat, i per reafirmar l'esperit dinàmic del nou espectacle.

Per a Ricciotto Canudo, primer teòric de la història del cinema, aquest és un art de síntesi total, que anomena com «nou nat fabulós de la Màquina i del Sentiment». Aquesta síntesi ve donada per la consideració del cinema com a cruïlla entre les arts de l'espai i les del temps, partint de la definició de cinema com a art plàstic en moviment. El seu «Mani-

fest de les set arts» (2) arriba a aquesta conclusió: «Les formes i els ritmes, això que s'anomena la Vida, assenyalen voltes de maneta d'un aparell de projecció».

A Mallorca el cinema anirà també lligat a aquesta nova mentalitat i a les manifestacions del progrés. Així un dels primers cinemes estables a l'Illa, el del poble d'Alaró, s'enllaça a la instal·lació de la fàbrica d'electricitat, o bé un dels films de Josep Truylol està dedicat a la inauguració del primer tramvia elèctric de l'Illa, el de Sóller fins el Port.

**L'ARRIBADA
DEL CINEMATÒGRAF
A MALLORCA**

Foren molts els espectacles de tipus òptic que, durant tot el segle passat, precediren l'arribada del nou invent: «panorames», «diorames animats», espectacles de llanterna màgica i d'ombres animades. El 1881

tenien lloc al Teatre Principal de Ciutat unes representacions d'il·lusionisme òptic del professor Auboin-Brunet qui s'anomenava a ell mateix com a «vulgarizador de las ciencias populares». Aquests «experiments» consistien en una sèrie de jocs lumínics realitzats amb l'enllumenat elèctric, gran novetat de l'època i encara no conegut a Mallorca. Es representaven escenes fantasmagòriques, com per exemple l'aparició del Diable i lluita amb la Mort. També cap a final del segle es donaven sessions de llanterna màgica i projeccions de vistes fixes a un petit local

(1) Sigfried Krakauer: **Theory of Film**. New York, 1960. Citat per Manuel de la Escalera a **Cuando el cine rompió a hablar**, Madrid, 1971, pàgs. 13-14. Cuadernos Taurus.

(2) Publicada per M. A. Aloguín, J. E. Monterde i E. Riambau a **Antologia de textos i manifestos cinematogràfics**. Edicions Robrenyo: Sèrie Fructuós Gelabert, Barcelona, 1978, pàgs. 11 a 15.

situat a l'antiga Glorieta de la plaça de la Reina de Ciutat.

El 27 de gener de 1897 (poc més d'un any després de la seva estrena a París) arriba a Ciutat de Mallorca la primera representació cinematogràfica, al Teatre Principal. Les projeccions, que es prolongaren durant deu dies, tingueren un gran èxit de públic, malgrat els preus fossin, donat l'època, elevats: 75 ctms. general i 50 ctms. el paradís (butaca i general, respectivament, en l'actualitat).

Malgrat que no es conegui el programa complet d'aquestes primeres projeccions, sí que tenim notícia de determinats títols, «Carrera de coches automòviles», «La llegada del ferrocarril» (segurament la dels Lumière), «Vista de los bueyes arando», «Danza serpentina» («Danse serpentine» de Méliès), «La muerte de Maceo». A aquestes primeres sessions es refereix un article de fons publicat al diari Última Hora (3), on el seu autor, Claudio, comenta: «...el ingeniosísimo invento llamado Cinematógrafo. ¡Que bonito, interesante y artístico me pareció! He aquí la ciencia del brazo del Arte. Mejor diré: mirad la ciencia al servicio de la Belleza».

Un any després de la presentació del cinematògraf a Mallorca, Fructuós Gelabert va arribar a Ciutat per realitzar unes instal·lacions cinematogràfiques per compte de la casa Rossell de Barcelona. Gelabert havia realitzat el primer film català «Baralla en un cafè» l'any anterior, 1897. Col·laboraren amb ell en aquestes instal·lacions, els senyors Escuder en el motor de gas i Guillemínnot a la dinamo per l'electricitat. Gelabert dugué a terme unes projeccions que, segons les seves pròpies declaracions (4), crearen curioses reaccions entre el públic mallorquí que no comprenia molt bé com s'esdevenia allò que veien a la pantalla.

ELS PRIMERS FILMS

Les primeres realitzacions cinematogràfiques a Mallorca no varen ser produccions autòctones. Tampoc tenim notícies que els organitzadors ni els encarregats de presentar el nou invent impressionassin cap pel·lícula. La primera dada d'aquest tipus ens la dona el mateix Fructuós Gelabert, donat que ell l'any 1898

filmava l'arribada del vapor Bellver a Mallorca, reportatge molt curt de 50 metres. El 1906, un altre català, Ricard Baños realitzava el documental «Mallorca». Aquest documental pertanyia a les anomenades «panoràmiques», constituïdes per «escenes naturals», on no hi havia una interpretació de les imatges, sinó que tractaven tan sols un mateix tema referit a un paisatge determinat.

Per aquesta època, Mallorca comença a ser centre d'interès per els realitzadors i les companyies cinematogràfiques que enviaven els seus operadors a filmar les belles naturals de l'illa. Fructuós Gelabert torna a Mallorca el 1908 i realitza el documental «Mallorca, isla dorada». A les seves memòries, Gelabert la descriu de la següent manera: «...las bellezas de la "isla de la Calma", como la llamaba Rusiñol, son tan sugestivas, que el objetivo de mi máquina de tomar vistas no se daba punto de reposo. Allí filmé un documental de las costumbres típicas mallorquinas, los monumentos, vistas panorámicas y arqueológicas; el Castillo de Bellver, Bendinat, la Cartuja, las Cuevas de Artá, la Dragonera, Valldemossa, el Museo del Archiduque y sus posesiones, la Lonja y varios edificios señoriales de gran interés para la arquitectura española». Les grans companyies també s'interessaren per la nostra illa. El 1910 la productora Gaumont presentava el documental «Mallorca, pintoresca», on es reflectien els paisatges de l'illa, principalment de Ciutat, Torrent de Pareis i Artà. La mateixa productora estrenava l'any següent un altre documental, «Excursión Artima a Manacor», de 83 metres. La competència de la Gaumont també realitzà un documental: «Una excursión por Mallorca», de la Pathé Frères, panoràmica de 100 metres. Queda clar enfront d'aquesta sèrie de documentals, que el tema preferit pels operadors de fora són els atractius paisatges de Mallorca.

La manca d'operadors illencs o afincats a l'illa és ben patent a aquesta època. Llevat dels casos de Josep Truyol i de Bartomeu Suau, de què tractarem més endavant, quan s'ha de filmar una pel·lícula, l'operador ha de venir de fora. Aquest és el cas de la filmació de la visita de la

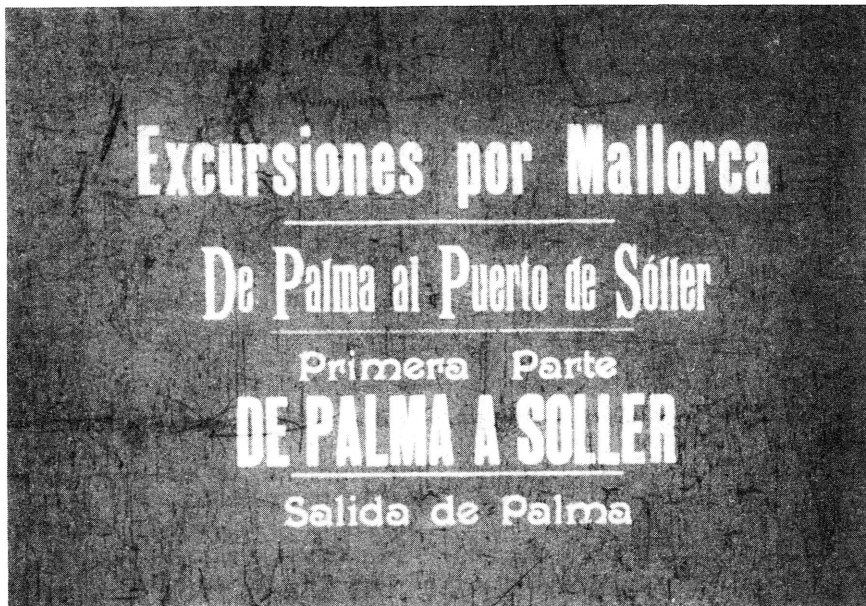
Infanta Isabel, el 1913, per a la qual el Teatre Principal i el cinema de la Protectora contractaren un operador de Barcelona. En aquest film es detallen els diferents actes que tingueren lloc durant la visita. S'estrenà, simultàniament, als dos locals el 12 de juliol de 1913.

Aquest mateix any es va filmar a Mallorca la primera pel·lícula comercial i d'argument, «El secreto del anillo». La productora s'anomenava «Film de Arte Español» i el director de la cinta va ser Giovanni Doria. El film, d'intriga, narrava el robatori d'un anell i la persecució del lladre per la ciutat. S'estrenà a Palma el 2 d'octubre de 1913 i la crítica especialitzada va ser bastant favorable: «La parte dramática está bien estudiada y la trágica admirablemente ejecutada. El nudo de la obra es bastante flexible para un desenlace rápido y hermoso que hace subir muchísimo la película. La gente la verá con gusto...» (5). La pel·lícula representava un producte típic de l'època, on els efectes dramàtics es combinaven amb les escenes de panoràmica, centrant-se en els llocs i paisatges de més fàcil coneixença per part del públic. L'any següent, es tornava a realitzar un film d'argument interpretat íntegrament per mallorquins, «El destino de un malvado», que va ser projectat al cinema de la Protectora amb motiu de la inauguració de la temporada cinematogràfica.

En relació a les productores, la situació del cinema mallorquí, respecte a altres cinematografies del moment, estava prou endarrerida. No hi havia interès o bé mitjans per invertir i crear entitats relacionades amb la producció cinematogràfica. Fins al 1917 no tenim notícies d'una productora autòctona, de la qual, malgrat tot, tampoc en tenim gaires dades. Aquesta productora s'anomenava «Mallorca Film» i tan sols tenim notícies d'un film realitzat per ella: «Pomarelli, el flechador», de la qual l'operador era el Sr. López i l'actor el Sr. Pomar (6).

JOSEP TRUYOL I OTERO, UNA FIGURA SINGULAR

L'endarreriment, en molts d'aspectes, de la infraestructura cinematogràfica, la manca d'operadors a l'illa i les poques notícies que tenim

Títol de crèdit del film de Josep Truyol: «De Palma al Puerto de Sóller» (1913)

sobre produccions i realitzacions autòctones, fan que la figura de Josep Truyol es presenti com a singular dins una panoràmica cinematogràfica en què determinats aspectes estan completament abandonats. Truyol reunia en ell les tasques no tan sols de productor i realitzador dels seus propis films, sinó que també va ser exhibidor, és a dir, promotor d'un cinema, el «Cinematògraf Truyol». Situat a l'antic carrer de la Marina (avui Hort del Rei) va funcionar des de 1903 fins a 1910, any que hagué de tancar degut a la forta competència del Teatre Líric.

Josep Truyol, qui des de molt jove es dedicava a la fotografia obrint el primer estudi fotogràfic als 19 anys, es va interessar pel cinema per mor d'un viatge a l'Exposició Internacional de 1900 a París. És difícil establir amb seguretat, donat l'escàs material filmic que ens ha quedat, les dates en què començà les seves realitzacions cinematogràfiques. Pel que sembla, va ser després de la tancada del local cinematogràfic, cap a 1910. La dificultat de datació dels fragments que actualment ens resten dels seus films, no contribueixen a establir una cronologia filmica àmplia, que abarqui totes les seves realitzacions.

El treball filmic de Truyol és, com en la majoria dels primers realitzadors cinematogràfics, primari i in-

genu, no solament en la utilització molt senzilla de la càmera, en els plans llargs, sinó també en la tria dels temes. Malgrat tot, els seus films com molts altres primitius tenen una voluntat d'experimentació i una intuïció que no es troba en moltes pel·lícules més elaborades. Els temes que tracta es poden dividir en tres grups: els reportatges d'actualitat, les panoràmiques naturals o documentals de paisatge, i les filmacions de tipus familiar. Malgrat que no coneguem la totalitat de la seva filmografia, donat la desaparició d'alguns dels seus films, sí que ens resten una sèrie de pel·lícules a partir de les quals podem entendre i analitzar l'obra de Truyol. Els films conservats són, a voltes, tan sols fragments de pel·lícules més llargues.

Dins els films d'actualitat trobam: «De Palma al Puerto de Sóller» (1913), on combina les panoràmiques naturals amb la descripció de la inauguració del tramvia de Sóller al Port (primer tramvia elèctric amb què comptà l'Illa); «Parada Militar» (1913), fragment de la filmació de l'arribada de la Infanta Isabel al Port de Palma; i la «Processó del Corpus», fragment que reflexa la sortida de la processó de l'Església de Montí-Sion. «Panorama de Palma y sus contornos desde el Castillo de Bellver», i un conjunt de fragments de panoràmiques naturals, formen part

del grup de documentals de paisatge. En aquests fragments podem veure Palma, el seu port, el Castell de Bellver, Valldemossa, la costa nord mallorquina, el Torrent de Pareis, el pont romà i el Castell del Rei de Pollença i molts altres indrets de l'Illa.

També es conserven diversos fragments de filmacions familiars realitzades a l'interior de l'estudi o al jardí de ca seva. Un lloc a part mereix la «Panoràmica amb binocles», on podem veure una parella que contempla el paisatge de Sóller amb uns binocles. Truyol va utilitzar el trucatge de retallar la imatge de manera que el propi espectador veu el paisatge a través dels binocles. Altres trucatges utilitzats per Truyol eren els d'imatges sobreimpressionades en un mateix enquadrament, així com els moviments de la càmera cap a davant i cap a darrera per aconseguir un efecte còmic.

Aquests són els fragments que resten de l'obra de Truyol, única filmografia de principis de segle que pertany a un realitzador mallorquí. Tan sols es coneix un altre nom, el de Bartomeu Suau, promotor del cinema de la Protectora, que filmà també alguns films (7) que resten, però, desconeguts.

La realització i la producció de films són els aspectes més desconeguts i més endarrerits del cinema mallorquí del primer quart del segle XX. Altres sectors cinematogràfics com l'exhibició i la distribució es desenvoluparen de manera més àmplia donant lloc a l'actual nombre de locals de cinema que coneixem tant a Ciutat com a la resta de l'Illa.

CATALINA AGUILÓ RIBAS
Alcúdia, novembre 1983

(3) Sota el títol de «Ideas y Sensaciones. Mi diario», firmat per Claudio, té un apartat dedicat a les projeccions cinematogràfiques al Teatre Principal. Última Hora, 6 febrer 1897. Edició de nit.

(4) Fructuós Gelabert va publicar les seves memòries a la revista «Primer Plano», núms. 1, 3, 4 i 8, oct. nov. i des. de 1940.

(5) «Arte y Cinematografía», n.º 68, 31 agost 1913, pàg. 39.

(6) «Arte y Cinematografía», n.º 148-149, 15-31 gener 1917, pàg. 21.

(7) El podem veure en alguns fragments del film de Truyol «De Palma al Puerto de Sóller», on el trobam manejant la seva càmera filmadora a l'estació de Sóller.

Sobre «Vetlades d'antany», un nou disc de «Música nostra»

«Girant l'ullada cap enrera
guaita les ombres de l'avior...».

Quanta saviesa s'amaga dins aquestes paraules! Quina lliçó no es pot treure de l'ahir! Quant ens queda encara per aprendre del passat!

Curiosament, l'avui s'analitza amb ulls de demà. El present es conjuga en futur i el pretèrit sembla caduc. L'«avantguarda» (teòricament el darrer moviment artístic) ha perdut bona part del seu sentit per a convertir-se en «post-avantguarda» o en «post-modernitat», per emprar dos mots de moda.

Per què aquesta pressa? Què o qui dóna encaç a l'Art? Tal volta tot sia fruit dels temps, de la frissor social del present, on retornar-se i reflexionar sembla perdre el temps. De veritat que els ritmes són massa ràpids i no permeten recança.

Així que s'agraeix, de tant en tant, trobar-se amb persones que «giren l'ullada» per a beure dins les fonts (mai eixutes) de la tradició.

Avançar? És clar que sí, emperò sens renegar de la saviesa amagada dins la tradició.

Entre l'avanç desmesurat i inconscient dels futuristes i la melangia incondicionada dels involucionistes hi ha un punt mig: la nostàlgia. Això és: saber que el futur no és singular, sinó un plural de passats que abans es faran present.

* * *

«Música Nostra» ha gravat un segon disc; «Vetlades d'antany» és el títol genèric. I amb ell ens demostren que la plana de les arrels no està encara girada.

Que na Miquelina Lladó canta bé, ja ho sabem (des d'aquell curiós disc on cantava el «trovador amagat» —llegiu «esperit aventurer»— fins ara ens ha donat repetides proves de magnífiques qualitats i d'un encant fora del comú) i que els altres com-

ponents del grup dominen com pocs els instruments populars tampoc és cosa que ens vengui de nou. El que sí ens sorprèn és aquesta admirable conjunció de veu i acompanyament a la que avui estam tan poc acostumats. «Música nostra» aconsegueix un ajustament que frega la perfecció. Amb «Vetlades d'antany», més que entonar i fer sonar els instruments, el grup arriba al fons a través d'un estudi elaborat i d'un esforç constant.

Tractant-se de cançons cantades i conegudes per tots, hauria estat fàcil «copiar» les instrumentacions tradicionals. Emperò heus aquí la gràcia del disc, on es nota l'evolució i l'encant: «Música nostra» ha treballat les cançons i les corrandes, les tonades i els romanços populars, presentant-los nous, cercant-hi matisos desco-

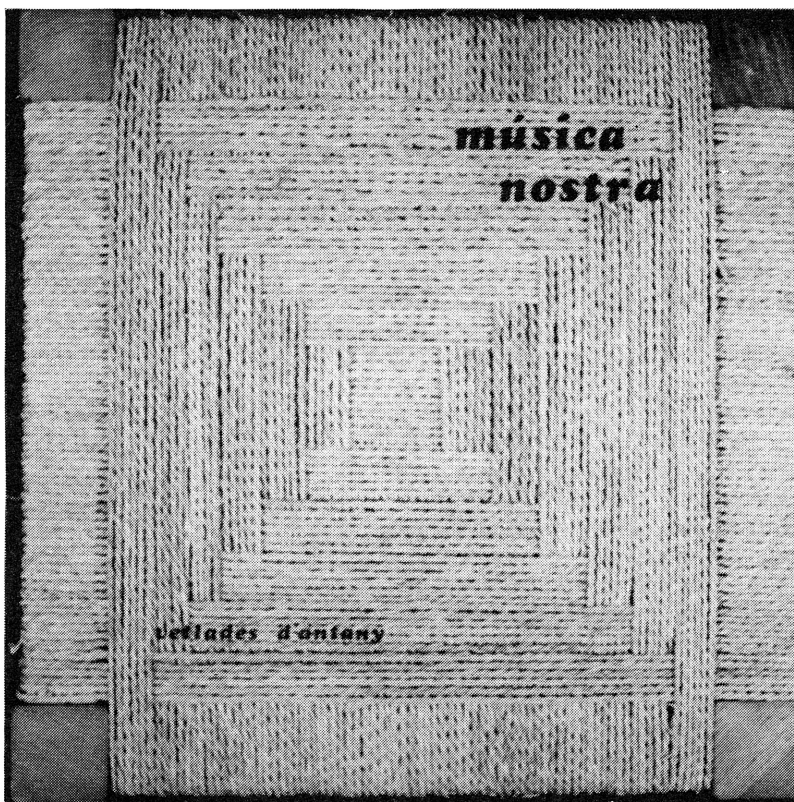
neguts i conservant lo millor: l'essència. El resultat és d'una sensibilitat exquisida.

Aquest segon disc de llarga durada és una passa més de cap a la professionalitat d'aquest grup que poc a poc es guanya el públic. (De veritat que poques manifestacions populars prescindeixen ara de l'actuació al viu de «Música nostra»).

Si en el primer disc («Ball de bot») ja s'intuïa una inquietud, en aquest es confirma una recerca, una tasca i un treball que van més enllà del bon gust.

Escoltant «Vetlades d'antany» tornam a sentir les veus dels nostres avis.

PERE ESTELRICH I MASSUTÍ
Son Cotoneret, Nadal 83

La participació de Mallorca, en la Fundació per la Pau

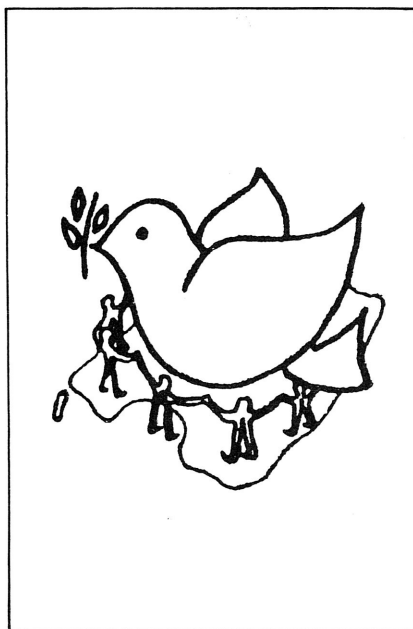
Ni l'envejat moviment «pacifista-verd» a Europa, ni la boja cursa «d'armaments-míssils», són bolets d'un dia, com l'esclat informatiu pot fer creure.

Els míssils «cruise» i Pershing II s'han començat a dissenyar fa 10 anys i la seva construcció per les grans companyies aeroespacials (Boeing, General Dynamics, McDonnell Douglas...) va començar abans de 1979, any de la decisió de l'OTAN d'instal·lar-los a Europa. Avui els equips de disseny de les multinacionals d'armament ja estan preparant les sofisticades armes de l'any 2000 i les «teories de defensa» que justifiquin la fabricació dels seus rendabilíssims invents.

Els moviments pacifistes, antinuclears i ecologistes a Europa i als EEUU no han sorgit espontàniament com a resposta als perills per a la pau i la salut provocats per la cursa d'armaments i les centrals nuclears. Són el fruit de la tasca silenciosa duta a terme des de fa anys per comunitats, grups i moviments que s'han preparat en l'acció (IRG, CND...) (1) i en relació amb els **Centres d'investigació i recerca sobre la Pau** que hi ha en les principals ciutats d'Europa i EEUU (SIPRI) (2).

A l'Estat Espanyol, centrats en la problemàtica interna, estam endarrerits en la dotació de centres especialitzats sobre els conflictes (pau, guerra, relacions internacionals...). Tot intent de modernització en aquest camp es tradueix exclusivament en despeses impressionants en armament i equipament militar.

La tasca de sensibilització que han realitzat i realitzen algunes institucions i moviments en aquest camp si bé és important, s'ha fet amb

escassos mitjans i amb moltes dificultats no només quant a manca de llibertats, sinó amb falta sovint de suficient preparació per absència de centres de formació-informació que establissin una base sòlida.

Només una tasca constant i seriosa, amb suficient capacitat econòmica independent, assolida amb aportacions populars, pot tenir una incidència real en la mobilització per la Pau, en benefici, tant dels grups que ja hi fan feina, com dàmplies capes de la societat que comencen a sentir la urgència de sortir de la passivitat i volen prendre el seu destí en les pròpies mans.

En aquest sentit ens fa contents la creació de la **Fundació per la Pau** que vol «afavorir l'aparició d'una consciència cívica col·lectiva que determini una pressió democràtica creixent en favor de la Pau».

La **Fundació per la Pau**, per a dur a terme les tasques d'informació, investigació, divulgació i mobilització comptarà entre altres mitjans, amb una exposició permanent sobre la Pau i una exposició mòbil que recorri els barris i pobles; un fons de material-biblioteca d'obligada consulta; edició de materials; organització de conferències, cursos, campanyes, etc.

La **Fundació per la Pau** està recolzada per un comitè format per dos premis Nòbel de la Pau —Sean Mc. Bride, fundador d'Amnesty Internacional i Adolfo Pérez Esquivel, director del «Servicio Paz y Justicia»—, així com per l'Abat de Montserrat, el President de «Justícia i Pau» Joan Gomis i el de «Pax Romana», Fèlix Martí.

A **Mallorca** amb el suport entre d'altres, d'en Francesc de B. Moll i de Josep M.ª Llompart, volem participar no sols en la construcció de la Fundació per la Pau, sinó també participar dels seus fruits, creant aquí un Centre per la Pau, amb una part de les aportacions que es facin en la nostra illa.

Els **Amics de la Fundació per la Pau a Mallorca**, desitjam que aquesta iniciativa nascuda a Catalunya, creui la mar i arrelhi a les Illes. La resposta està en les nostres mans. La comunitat catalana podem, si volem, fer la nostra aportació a la Pau Internacional.

MARTÍ OLIVELLA

de la Comissió Gestora dels Amics de la Fundació per la Pau a Mallorca

(1) Internacional de Resistentes a la Guerra. Campanya pel Desarmament Nuclear.

(2) Stockholm International Peace Research Institute.

Operacions d'estalvi

Comptes corrents

Caixers automàtics

Certificats de dipòsit

Crèdits hipotecaris

Servei d'abonament de nòmines

Dipòsit de valors

Pensions Temporals

Bons de Tresoreria

Cartera

Targetes de crèdit

Caixes de lloguer

Cèdules Hipotecàries

Canvi de moneda

Préstecs personals

**Servei per servei
decideix el tracte
i l'eficàcia.**

"la Caixa"

"la Caixa"
CAIXA DE PENSIONS

Miró

EN RECORD DEL NOSTRE SOCI JOAN MIRÓ

- Farem una exposició itinerant de cartells per totes les Delegacions d'OCB a pobles i associacions culturals que així ho demanin.
- La mostra anirà acompanyada d'audiovisual i vídeo referent a la seva obra.
- Redistribuirem el número de LLUC que li dedicarem l'any 1978.